

VESTNIK

delavcev
na
področju
socialnega
dela

2. IV. 73

št. 5-6
letnik XI.

1972

Vsebina

	Stran
Beseda Uredništva	3
Nevenka Krošl:	
Socialna dejavnost v krajevni skupnosti	5
Vida Milošević, Desa Orel, Pavla Tanjšek, Franci Brinc, Tone Brejc:	
Vloga socialne službe pri preprečevanju družbeno negativnih pojavov med otroci in mladino	22
Janko Perat:	
Brezdelje in tretje obdobje	32
Mira Virent-Jaklič:	
Nekaj misli o intervencijah socialnega delavca v delovnem okolju pacientov, ki se zdravijo zaradi nevrotičnih motenj	38
Marija Cigale:	
- Ob pripravah na spremembo družinske zakonodaje	45
POROČILA	
- Zapis o strokovnem izpopolnjevanju v Franciji	51
- Mednarodna socialna služba - ne pozna meja	59
- Socialni delavci želijo poglobiti strokovno znanje	62
- Služba socialnega varstva in osnovna vprašanja v zvezi z odpravljanjem in preprečevanjem kriminalitete	66

- Zaključki s posvetovanja "Služba socialnega varstva in osnovna vprašanja v zvezi z odpravljanjem in preprečevanjem kriminalitete 70
- Portoroško posvetovanje o preprečevanju negativnih pojavov med otroci in mladino 75

VESTI

- Seja uredniškega odbora Vestnika delavcev na področju socialnega dela 80
- Postpenalna zaščita v teoriji in praksi službe socialnega varstva in pravosodnih organov 81
- Stari so odšli prvič na morje 84
- O načrtovanju družine 86

Beseda uredništva

S to številko zaključujemo drugi letnik Vestnika delavcev na področju socialnega dela od kar smo si ga zamislili izdajati v novi obliki. Dve leti je pravgotovo v življenju vsake publikacije, kaj šele našega Vestnika, ki ga še vedno nosijo valovi volonterskih prizadevanj proti pristanu v katerem bi bilo mogoče trdno in sistematično publicistično delo, dokaj kratko obdobje, da neka zamisel zaživi in se vsidra v miselno obzorje področja, ki mu je namenjena. Zato bi bila najbrž tudi vsaka namera lotiti se ob tej priliki podrobnega pretresa, v kolikšni meri so se posrečile zamisli, ki smo jih razgrnili v prvi številki pred dvema letoma, preuranjena. Še vedno verjamemo, ne da bi bili pri tem lažno skromni, da smo na začetku poti, ki naj bi pripeljala Vestnik do take oblike in vsebine, da bo lahko stalen praktični, pa tudi teoretični priročnik vseh, ki se bavijo s težavnim delom na področju socialnega varstva.

Čeprav ima pravgotovo vsak od bralcev svoje mnenje, ki ga cenimo in spoštujemo kot del njihovega svobodnega prepričanja, bi si vendarle dovolili zelo na splošno kritično oceniti, kako se uresničuje zamišljena uredniška politika. Sodimo, da je takšna ocena lahko predvsem v opozorilo uredništvu, hkrati pričakujemo, da bo vzpodbudila posameznike izven uredniškega kroga k delovanju za boljšo podobo Vestnika.

Prelistavanje Vestnika nam najprej pokaže, da njegov koncept še vedno ni izoblikovan in vedno razviden v uredniškem ravnanju. Nekatere rubrike "tečejo" slabo, npr. vesti iz naših služb, nove knjige, iz zakonodaje. Predvsem je temu tako zaradi pomanjkanja ustreznih tekstov, kar je zopet posledica premajhnega števila stalnih sodelavcev. V takih okoliščinah je bilo uredništvo večkrat prisiljeno, da je svojo zamisel o strukturi vsebine Vestnika podredilo gradivu, ki mu je bilo dostopno.

Uredništvo posebej moti tudi neredno izhajanje. Čeprav si je ves čas prizadevalo, da bi odpravilo to slabost, ki običajno kaže na to, da je neko uredništvo v stiski, mu ni uspelo. Razloga sta predvsem dva: dokaj pogosto je prihajalo do zastojev pri tehnični plati izdajanja, ki jih je povzročala višja sila, na katero nismo imeli in tudi ne bomo imeli vpliva, vsaj dokler bomo prisiljeni izdajati Vestnik v taki obliki. Poleg tega pa

se je dogajalo, da smo čakali na tekste in zaradi tega nismo mogli načrtovati vsebine številke vnaprej, kar je sicer za količkanj tekoče delo uredništva nujno. Neredno prihajanje Vestnika med bralce je pravgotovo povzročilo, da je bila tudi njegova odmevnost manjša kot bi bila sicer in, da je zaslediti v odnosu bralcev do njega še vedno precej tradicionalne, bolj ali manj ravnodušne naravnosti do tekstov, ki se oblikujejo na našem področju, pa čeprav ti teksti morda niso v ničemer več podobni tistim, od življenja in resničnih problemov odtujenih pisarij, ki lahko povzročijo tako razpoloženje.

Ob tem je najbrž nujno potrebno omeniti skrb, ki jo uredništvu povzroča ugotovitev, da poziv na večje sodelovanje bralcev z uredništvom ni obrodil vidnih sadov. Ob tej priliki lahko samo ugibamo, zakaj je tako. Vsekakor bi bilo za nadaljnje sodelovanje, bolj plodovito in intenzivno, v veliko škodo, če bi se izkazalo, da dojemajo bralci uredništvo Vestnika kot ekspozi-turo neke institucije ali celo nekaterih posameznikov, ki jim njihovi položaji v hierarhiji vlog v družbi dopuščajo neomeje-no manipuliranje z informacijami. Želimo namreč ponovno pouda-riti, da je Vestnik stvar vseh delavcev, ki delajo na socialno-varstvenem področju, da je torej odprt vsem, ki želijo sodelo-vati in, da bi bili v uredništvu najbolj zadovoljni, če bi se znašli v vlogi predvsem tehničnih opravljalcev, ki skrbijo, da se misli bralcev objavljajo.

Upamo, da nam bo ta bežen pogled nazaj lahko služil za naravnavo naših skupnih prizadevanj, da izboljšamo delo, ki smo ga zastavili pred dvema leti.

. Uredništvo

Socialna dejavnost v krajevni skupnosti

(Delokrog in razmejitve v odnosu do Zavoda za socialno delo občine Ljubljana-Bežigrad)

Nevenka Krošl

I. U v o d

Pogosto se postavlja vprašanje, kje so meje izvajanja socialne dejavnosti v krajevni skupnosti (v nadaljnjem besedilu KS) v odnosu do občinske socialne službe oziroma do drugih sorodnih služb, tako na območju občine kot tudi izven nje. Rečeno je bilo, da neposredni nosilci socialne dejavnosti na terenu nalletijo na mnogo nejasnosti, prihaja pa celo do nesporazumov, predvsem na tistem področju, ki zadeva njihov delokrog.

Ta dva razloga sta bila podlaga sklepu, sprejetemu na skupnem posvetovanju predstavnikov KS in zavoda za socialno delo, naj se imenuje komisija, ki naj izdelata konkreten program socialne dejavnosti pri KS, začrta delokrog KS in ga razmeji glede na naloge zavoda za socialno delo.

Takšen sklep se je opiral tudi na določitev sveta za zdravstvo in socialno varstvo, da podpre želje in odločitve nekaterih KS, da čimprej pritegnejo k sodelovanju socialne delavce. Pri vpeljavi v izvajanje njihovih nalog pa bi jim bil v pomoč preciznejše izdelan program njihovega dela (kljub temu, da sta pri dveh KS na območju občine že zaposleni socialni delavki, ki delata po letnih programih dela).

II. Socialni odnosi v krajevni skupnosti

Krajevna skupnost je samoupravna skupnost občanov, v kateri občani na samoupraven način skrbijo za zadovoljevanje nekaterih svojih potreb. Obseg in vsebina socialne dejavnosti pri KS izhajata iz potreb človeka in socialne problematike ter je tako široka in raznovrstna, kot so različne potrebe in želje obča-

nov, ki na določenem prostoru živijo. Socialna dejavnost se ne omejuje le na zadovoljevanje potreb tistih posameznih občanov ali družin, ki so zaradi raznih vzrokov zašli v stisko, iz katere ne najdejo rešitve sami, pač pa zajema praktično vso skrb za človeka in zajema celotno družbo in posameznika. Obli

Oblikovanje socialnih odnosov v KS zavisi od raznih dejavnikov, pri čemer je občan v subjektivnem odnosu do proizvodnje, raznih uslužnostnih delovnih organizacij, družbeno-političnih organizacij, društev in interesnih dejavnosti, soseske in samih posameznikov. Občan v skupnosti zadovoljuje svoje potrebe in potrebe ostalih družinskih članov, ki so neaktivni (otroci - varstvo, ostareli - soseska pomoč ...). Krajevno skupnost moremo pojmovati kot živ organizem, na katerem območju deluje še vrsta drugih družbenih in delovnih organizacij in ne le kot zbir dejavnosti njenih ustanov, na katere pada odgovornost in reševanje dnevnih potreb prebivalstva. Šole, varstvene ustanove, delovne organizacije, zdravstvena služba, interesna združenja, hišni sveti, družbeno-politične organizacije in razna strokovna društva, upravne in samoupravne enote našega sistema, ki delujejo na prostoru krajevne skupnosti in tudi izven nje, vplivajo na možnosti, s katerimi razpolaga KS pri usmerjanju in izvajanju svoje socialne dejavnosti.

III. Izvajalci socialne dejavnosti v krajevni skupnosti

Svet krajevne skupnosti je izvršilni organ, ki skrbi za vsklajeno izvajanje programa skupnosti, njenih komisij in odborov. Za neposredno izvajanje socialne dejavnosti je v praksi najbolj pogosto organizirana komisija za socialno varstvo oziroma socialno zdravstvena komisija, ki je koordinator, usmerjevalec in nosilec socialnega dela v KS. Komisijo navadno sestavljajo družbeni delavci, priporočljivo pa je, naj bi bili v njenem sestavu tudi profili iz vrst socialnih in njej sorodnih služb, kot so predstavniki šol, varstvenih ustanov, zdravstvenih služb itd.

Predvsem odloča aktivnost in prizadevanje članov komisije o razvejanosti in uspešnosti njenega dela.

Na območju občine lahko obstojajo tudi KS, ki zaradi majhnega števila prebivalcev nimajo organiziranih socialnih komisij. Pri teh skupnostih je njihov svet izbral osebo ali dve iz vrst svojih članov ter jih zadolžil za izvajanje socialne dejavnosti.

V takih primerih je zaželjeno, da so te osebe, ne samo dobri organizatorji, pač pa tudi razgledani in zainteresirani za opravljanje svojega dela. Prav tako morajo biti uspešni koordinatorji med obstoječimi samoupravnimi organi in družbenimi organizacijami na svojem območju, da bi mogli pritegniti občane k sodelovanju pri izvajanju skupnih nalog.

Za nekatere KS na območju občine Bežigrad, predvsem za tiste z večjim številom prebivalstva, je predvideno, da bodo v bližnji prihodnosti honorarno ali redno zaposlili socialne delavce, s polovičnim ali polnim delovnim časom. V praksi se je namreč pokazalo, da občani s svojimi vsakodnevnimi problemi iščejo pomoči takrat, ko jo potrebujejo in da se ob teh prilikah obračajo na najbližnjo tovrstno institucijo, kar je krajevna skupnost. Socialni delavci morejo na ta način registrirati želje in potrebe občanov svojega terena. Tako dobljene podatke lahko s pridom uporabljajo pri usmerjanju dela socialno-zdravstvene komisije, kjer obvezno sodelujejo kot člani te komisije. Socialni delavci tudi realizirajo sklepe omenjene komisije, podajajo strokovno mnenje, neposredno koordinirajo z zunanjimi službami oziroma organizacijami, oblikujejo mnenja komisije tako za interno uporabo kot za zunanje ustanove, vsakodnevno sprejemajo občane, ki prihajajo po pomoč, katero jim nudijo z lastno obravnavo ali napotitvijo na pristojno službo. Lahko trdimo, da more biti prav socialni delavec tista gonilna sila, ki povdarja in nakazuje potrebe prebivalcev in ki jim nudi neposredno pomoč.

Brez prostovoljnih socialnih delavcev si v KS ne moremo zamisliti uspešne socialne dejavnosti. Prostovoljni socialni delavci so občani, ki živijo s svojo okolico in zaznavajo probleme, ki se porajajo v njihovi bližini. Te probleme najhitreje javljajo krajevni skupnosti, to je socialnemu delavcu ali drugim članom socialne komisije. Prostovoljni socialni delavci so v praksi uspešni predvsem kot informatorji o določenem pojavu ter morajo to vlogo odigrati za celoten teritorij krajevne skupnosti. Prostovoljni in redno nameščeni socialni delavec se pri delu dopolnjujeta, tj. z različnim načinom dela zasledujeta iste cilje.

Naj omenimo še nekatere druge dejavnike na območju KS, ki so tudi zadolženi za izvajanje socialne dejavnosti. To so razne družbeno politične organizacije kot: društvo prijateljev mladine, SZDL, krajevne organizacije zveze borcev in predvsem

organizacija Rdečega križa. Ponekod imajo formirane posebne socialne komisije, ki obravnavajo socialno problematiko svojih članov ali tudi širšega kroga prebivalstva (npr. RK). Vse omenjene organizacije povezujejo svojo dejavnost z izvajalci socialne dejavnosti pri KS, tj. svoje pristojnosti oziroma svoj program dela iz področja socialne dejavnosti po potrebi združujejo s tovrstno dejavnostjo v sami skupnosti.

IV. Delokrog socialne dejavnosti v krajevni skupnosti

Če izhajamo iz osnovnega družbenega izhodišča, da v delokrog socialne dejavnosti v KS ne sodi le skrb za določene skupine občanov, ki potrebujejo posebno družbeno skrb, pač pa tudi skrb za zadovoljevanje vsakodnevnih potreb in želja prebivalstva, tj. da zajema praktično vso skrb za človeka, bi lahko obseg socialne dejavnosti v KS razporedili v dve širši skupini:

- a) zadovoljevanje potreb družin in posameznikov, ki nastajajo in izhajajo iz dinamike naše družbene stvarnosti in jih ustvarja vsakodnevno življenje,
- b) zadovoljevanje potreb družin in posameznikov, ki potrebujejo posebno družbeno skrb zaradi osebnih težav in stisk, ki izhajajo iz subjektivnih in objektivnih razlogov (družbeno negativni pojavi, umska in telesna prizadetost, socialna ogroženost in zanemarjenost...).

Čeprav pogosto zasledimo, da dejavnost pod točko a) označujemo kot preventivno dejavnost menimo, da se socialna dejavnost pri obeh nakazanih grupah tako prepleta, da bi težko govorili ločeno o preventivni in kurativni usmeritvi.

Iz tega razloga bomo delokrog prikazali po starostnih grupah prebivalstva, pri čemer bomo najprej zajeli družino kot celoto.

1. S k r b z a d r u Ź i n o

Družina je osnovna tvorba naše družbe. Zato je možno urejati zadovoljevanje potreb občanov le ob upoštevanju njihove najožje okolice, pripadnosti njihovi družini. Ne moremo si zamisliti, da bi mogla KS nuditi pomoč članu družine, ne da bi pri tem upoštevala druge člane in vpliv te pomoči nanje. Verjetno je, da se rešitev stiske določene osebe pozitivno odraža v dru-

žinski skupnosti. Toda obstaja možnost, da so želje, interesi in zahteve posameznika povsem v nasprotju s potrebami njegove ožje okolice. Krajevna skupnost mora biti pozorna na take možnosti, zato pri svojem delu ne sme izločevati posameznika iz njegove družinske sredine (npr. interesna vključevanja v škodo varstva otrok; menjava delovnega mesta v škodo ekonomski zmogljivosti družine; oddaljenost od službe, ki morda ruši primeren ustaljen dnevni način življenja družinskih članov...itd).

Vsklajevanje in negovanje dobrih odnosov v družinski skupnosti naj bi bilo temeljno vodilo pri izvajanju socialne dejavnosti v KS.

2. S k r b z a o t r o k a

Skrb za otroke zajema vse od vzgoje, varstva, prehrane, pomoči pri učenju do njihovih interesnih dejavnosti in razvedrila.

Krajevne skupnosti ugotavljajo oziroma sodelujejo pri ugotavljanju potreb po dnevnem varstvu otrok, sodelujejo pri ustanavljanju varstvenih ustanov, pri vključevanju otrok, ki so potrebni organiziranega varstva. Nadalje podajajo predloge za odobritev družbene pomoči tistim družinam, ki so materialno ogrožene in ne zmorejo same kriti oskrbnine v varstvenih ustanovah. Staršem nudijo pomoč pri reševanju raznih težav na kate-
tere naletijo v zvezi z oddajo otrok v varstvo. Krajevna skupnost mora dajati pri vključevanju otrok v dnevno varstvo prednost tistim, ki izhajajo iz ogrožujočih družinskih razmer, oziroma tistim, katerim bi bivanje izven organiziranega varstva lahko zapustilo negativne posledice v njihovem razvoju.

Kadar starši otrok nimajo vključenih v varstvene ustanove, morejo pričakovati pomoč skupnosti v drugih oblikah, kot npr. posredovanje za primernejše delovne turnuse; iskanje primerne osebe za nego otroka na domu itd.

Krajevne skupnosti sodelujejo ali same organizirajo razne vrste rekreacij za otroke: letovanja, tekmovanja, športne aktivnosti, igre, kulturne prireditve in drugo. Poleg tega sodelujejo pri organizaciji raznih predavanj, diskusij, kulturnih prireditev, sodelovanj v krožkih, klubih, ki se nanašajo npr. na izobraževanje staršev glede njihovega odnosa do vzgoje otrok, in ostalih oblik prosvetljevanja. Krajevna skupnost iz-

vaja detekcijo otrok, ki izhajajo iz družin, katerim je potrebna posebna družbena skrb (duševno in telesno prizadeti, invalidni, ogroženi in vzgojno zanemarjeni otroci...), zato, da jim sami pomagajo oziroma, da posredujejo njihove potrebe pristojnim službam.

3. S k r b z a m l a d i n o

Doraščajoča mladina mora biti vključena v družbena dogajanja. Krajevna skupnost ji mora dajati možnost udejstvovanja v prostem času tako pri družbeno političnih organizacijah kot pri interesnih združenjih ter športnih in kulturnih društvih. Na območjih večine KS so organizirane razne organizacije in društva, ki vključujejo mladino. Krajevna skupnost mora imeti pregled nad obstoječimi možnostmi za izrabo prostega časa mladostnikov, prav tako naj bo sama pobudnik za uvajanje tistih aktivnosti, o katerih sodi, da jih pogrešajo. Razne športne in kulturne prireditve, tehnični in drugi krožki, tekmovanja, izobraževalni in rekreacijski izleti, letovanja naj bodo namenjena mladini za smiselno izrabo njenega prostega časa.

Krajevna skupnost mora pomagati tudi posameznikom omenjene starosti. Pogosto potrebuje doraščajoča oseba nasvet, posredovanje (npr. za zaposlitev), še bolj pogosto pa potrebuje pomoč KS tisti mladi, ki izhajajo iz ogroženih družin ali pa so sami vzgojno zanemarjeni ali drugače prizadeti. Tem posameznikom more KS pomagati z najrazličnejšimi oblikami pomoči, od raznih posredovanj, nasvetov, pa vse do konkretnih ukrepov, s katerimi bi jih razbremenili njihove stiske. Navedeni kategoriji mladih pomaga tudi na ta način, da poišče primerne osebe, ki so sposobne voditi nadzor in usmerjati motene mladoletnike, v sodelovanju s službami, ki imajo v svoji pristojnosti nadzor nad delinkventno in drugače prizadeto mladino (npr. patronažerji za mladoletnike).

4. S k r b z a o d r a s l e

Krajevna skupnost mora s svojim delovanjem nuditi občanom občutek teritorialne pripadnosti in sodelležbe pri družbenem in društvenem življenju. V praksi lahko odrasle osebe (zaposlene in nezaposlene : gospodinje, mlajši upokojenci..), močno aktivirajo dinamiko v KS: predlogi, izvajanja dogovorov ali

sklepov, vpliv na družbeno-politične, društvene, soseske odnose itd. Po drugi strani morajo odrasle osebe sprejemati od KS tudi posebno pomoč, kadar jo potrebujejo, npr. prizadete osebe, družine in posamezniki z a in antisocialnim obeležjem, nepopolne družine (razvezani, nezakonske matere ...). Omenjena pomoč ima obliko omiljevanja in reševanja njihovih problemov, pretežno v sodelovanju z zunanjimi službami, pri čemer podaja KS mnenje in predloge za pomoč, ki bi jo prizadeti potrebovali, oziroma prikazuje njihove težave v okviru pogojev njihovega življenja. Ravno tako morajo dobiti pri KS oporo in pomoč tudi odrasle osebe, brez ozira ali gre pri tem za dokončno rešitev njihove stiske ali le za napotitev na pristojno službo.

5. S k r b z a o s t a r e l e

Ostarele osebe so potrebne posebne pozornosti KS. Če izhajamo iz stališča, naj ostane ostarela oseba čimdalj v domačem okolju, ji moramo temu primerno nuditi potrebne pogoje za življenje in dobro počutje. Zato jim mora KS po potrebi organizirati sosesko pomoč, prehrano, nego, kot tudi razvedrilo. KS vzpodbuja in organizira v svoji pristojnosti sosesko pomoč tako, da ima na razpolago primerne osebe iz vrst občanov, ki opravljajo za starostnike razna opravila, katerih le-ti sami niso sposobni opravljati. V sodelovanju npr. z domovi počitka, obrati družbene prehrane, varstvenimi ustanovami, šolami, organizira prevoz hrane ostarelim, ki so te oblike pomoči potrebni. Ker se pri starejših občanah pogosteje pojavljajo zdravstveni problemi, mora KS tesno sodelovati z zdravstveno službo.

Ostareli želijo biti koristni in potrebni, zato jim je nujno pomagati pri nudenju občasnih ali stalnejših zaposlitev. Razvedrila, zabave, letovanja, kulturne prireditve, praznovanja in slično, organizira KS sama ali v sodelovanju z drugimi organi oziroma službami. Starejši občani se radi sestajajo na praznovanjih, v klubskih prostorih, prav tako želijo na izlete, če jim njihovo počutje to dopušča. Priporočljivo je, da se razna združevanja popestrijo z novimi spoznanji, o katerih radi razpravljajo (npr, zdravniški napotki). Prav tako so uspešne prireditve za starejše žene, npr, ob Dnevu žena, Novem letu in podobno. S takimi akcijami nudi KS ostarelim

občutek, da niso pozabljeni, da so še vedno vključeni v dogajanje v svojem okolišu. Krajevna skupnost je nosilec, organizator in izvajalec takih akcij, pogosto v sodelovanju z družbeno-političnimi organizacijami na svojem terenu (RK in ostalimi), ki morda za svoje člane organizirajo sorodne oblike zadovoljevanja njihovih potreb.

Za ostarele, ki živijo v neurejenih življenjskih pogojih (materialna nepreskrbljenost, neprimerne stanovanjske prilike, neurejeni medsebojni odnosi itd.), predlaga KS družbeno denarno ali drugačno obliko pomoči pristojnim službam. Za tiste, ki jim okoliščine ne omogočajo več življenja v domačem okolju, KS posreduje oziroma predlaga oddajo v primeren dom počitka. Vzporedna vprašanja, ki se ob tem porajajo, rešuje KS sama ali v sodelovanju z zunanjimi službami.

V. Razmejitev socialne dejavnosti v krajevni skupnosti v odnosu do zavoda za socialno delo

Predno bi podali prikaz te razmejitve menimo, da je potrebno poudariti razlike med KS, kjer imajo nameščenega socialnega delavca in tistimi, kjer deluje le socialna komisija. Čeprav smo pod naslovom "Izvajalci socialne dejavnosti" že opisno navedli delokrog socialnih delavcev, želimo na tem mestu ponovno poudariti njihovo vlogo. Socialni delavec pri KS nastopa:

a) Kot član socialne komisije:

- prenaša želje in potrebe občanov komisiji in v zvezi s tem podaja nasvete pri njeni usmerjevalni politiki,
- podaja strokovno mnenje.

b) Na delovnem mestu:

- registrira želje in potrebe občanov,
- je neposreden organizator in koordinator pri izvajanju določenih akcij (realizacija sklepov komisije),
- izvaja individualno obravnavo občanov, ki so potrebni socialne pomoči (vključeno nudenje pravne pomoči),
- oblikuje mnenja komisije za interno uporabo in zunanje službe.

Neposredna organizacija in koordinacija se torej združujeta pri eni odgovorni osebi, ki istočasno tudi strokovno utemeljuje delo komisije na področju socialne dejavnosti. Povsem jasno je, da ta oseba delo komisije le dopolnjuje in da sloni realizacija njenih sklepov tesno na sodelovanju z notranjimi in zunanjimi dejavniki, ki sicer vplivajo na vso dinamiko v KS. Na drugi strani imamo KS, kjer niso nameščeni socialni delavci in tudi ne druge osebe, ki bi se ukvarjale izključno s socialno dejavnostjo. Običajno prevzema te dolžnosti član sveta KS. Izredno široka statutarna določila glede izvajanja socialne dejavnosti, pogosto privedejo člane socialne komisije v dileme: kateri od nalog dajati prednost, kako izvesti določeno akcijo, kam napotiti določeno osebo in podobno. Porazdeljenost zadolžitev za izvršitev posameznih zadev med različne osebe, morda zastira pregled nad tovrstno dejavnostjo. Težko bi trdili, da je uspešnost dela na socialnem področju nujno slabša pri tistih KS, kjer nimajo socialnega delavca. Socialne komisije z aktivnimi, razgledanimi in zainteresiranimi člani morejo povsem zadovoljivo opravljati svoje naloge, predvsem, kadar jih takšna oseba tudi vodi in kadar posvečajo člani sveta KS socialni dejavnosti potrebno pozornost.

S tem smo želeli predvsem poudariti, da je nujno potrebno izhajati iz organizacijske moči, kadrovske zasedbe, tj. iz obstoječih možnosti v posamezni KS, ko govorimo o razmerjitvi delokroga.

Pri prikazu razmerjitve delokroga socialnih dejavnosti pri KS v odnosu do zavoda za socialno delo smo izhajali iz štirih metod socialnega dela. Te metode so teoretično dokaj izdelane in v širši praksi uveljavljene in prav tako tudi vključujejo vso širino socialne dejavnosti pri KS.

Socialni problemi se morajo reševati na treh nivojih: z delom s posameznikom, z delom v skupini in s skupnostnim delom. Vsi delovni pristopi temeljijo na predhodnih raziskavah. Za delo s posameznikom in delo v skupini so izdelani posebni raziskovalni kriteriji. Raziskava kot metoda socialnega dela, katero v nadaljevanju omenjamo kot "analitično delo", je zlasti izhodišče za skupnostno ali medgrupno delo, ko predstavlja raziskava "zbiranje gradiva" za neko določeno "akcijo".

1. S k u p n o s t n o d e l o

Skupnostno ali medgrupno socialno delo je tisto, katerega pri KS najbolj pogosto zasledimo v obliki "akcijskega dela". Nedvomno so v praksi že prav vse KS izvajale določena akcijska dela, ki so bila zastavljena z določenim ciljem (npr. sodelovanje pri ustanavljanju VVZ, vključevanje otrok na letovanje, razne prireditve za starejše občane ...). Če je bil cilj brez posebnih zastojev dosežen, se smatra, da je bilo skupnostno delo uspešno izvedeno. Zaradi raznovrstnosti skupin in nalog, za katere se opravljajo akcijske naloge in različnosti teh nalog, ni možno tipizirati skupnostnega dela. Okvirno moremo podati le štiri razvojne stopnje procesa skupnostnega dela, vendar ni nujno, da se v praksi tako tudi razvrste:

- a) Poizvedovanje in izmenjava mnenj o določenem problemu; ali je vreden obravnave in ali ga je sploh možno rešiti;
- b) Predstave o problemu so že jasnejše in zato sledi odločanje o izbirah poti za pristop k njegovemu reševanju;
- c) Izdelava načrta na podlagi konkretnih podatkov, ki so zbrani in oblikovani po izmenjavah mnenj, stališč, zamisli, priporočil, študij;
- d) Izvedba oziroma akcija, ki temelji na predhodnem načrtu.

Zavod za socialno delo izvaja vlogo koordinatorja skupnostnega dela za območje občine, oziroma vsklajuje izvajanja akcij posameznih KS. Omenjena vloga zavoda sloni na izhodiščih, da imajo vse lokalne akcije v svojih posledicah določen vpliv na življenje občanov in, da je potrebno ta vpliv usmerjati v okviru občine kot celote.

Zaradi navedenega je nujno:

- da zavod za socialno delo obvešča KS o tistih akcijah, ki jih bo izvedel brez sodelovanja krajevnih skupnosti ter,
- da krajevne skupnosti obveščajo zavod o akcijah lokalnega značaja, ki bodo potekale brez sodelovanja zavoda.

Zavod za socialno delo nudi KS strokovno pomoč pri izvajanju skupnostnega dela. Ali je ta pomoč bolj ali manj intenzivna, kompleksna ali le delna, zavisi od tega, koliko in kakšno

pomoč KS potrebuje.

Npr.:

- Kadar je zavod za socialno delo nosilec določene akcije za del ali celotno območje občine, morejo nastopati KS kot sodelavci te akcije. V teh primerih običajno prevzema zavod njihovo kompleksno usmerjanje, tako na strokovnem področju, lahko pa tudi pri sami tehniki neposrednega izvajanja na terenu.
- Kadar je nosilec akcije krajevna skupnost, zavod nudi pomoč s strokovnim usmerjanjem (izmenjava mnenj, predlogi dokumentacij, načrti, priporočila ...). Zavod more nuditi pomoč v celoti, po navedenih štirih procesnih stopnjah skupnostnega dela, ali delno, pri posamezno izločeni fazi akcije (npr. poda mnenje, da je pristop k določeni akciji vreden pozornosti).

2. S k u p i n s k o d e l o

Skupinskega ali grupnega dela pri KS običajno ne omenjamo, čeprav deluje na terenu spontano ali formalno vrsta raznih organizacij, interesnih društev, klubov, športnih aktivnosti. Kadar govorimo o grupnem socialnem delu, imamo pred očmi "skupino oseb, ki medsebojno vplivajo druga na drugo in tvorijo celoto, ki je od drugih celot jasno ločena" (G.Konopka: Skupinsko socialno delo). Preko navedenih medsebojnih vplivov, ki tvorijo skupinski proces ter upoštevajoč principe, metode in tehniko grupnega dela usmerja njen vodja skupino k postavljenemu cilju. Teoretične utemeljitve grupnega dela so pri nas precej nove. Začetki uporabljanja teh metod segajo predvsem na specialna področja kot npr. korektivna vzgoja mladoletnikov, zdravljenje alkoholikov ... Toda grupe so obstajale in obstajajo tudi danes na vseh področjih našega življenja. In če upoštevao delokrog socialnih dejavnosti, si lahko predstavljamo, koliko je možnosti za skupinski način dela pri KS.

Okvirna razmejitev med zavodom za socialno delo in KS glede na vrste skupin, ki jih vključujejo v skupinsko delo, je sledeča:

Zavod za socialno delo organizira v okviru svoje pristojnosti terapevtske grupe, ki imajo cilj odstraniti in omiliti določeno težavo oziroma prizadetost članov skupine (npr. grupa mladoletnih prestopnikov).

Zavod mora organizirati tudi druge vrste grup (informativne, interesne, diskusijske...), z drugačnimi cilji, ki pa imajo posredni namen preprečiti ali izboljšati nekatere socialne težave. (npr. grupa rejnic - cilj: prosvetljevanje; grupa mater, ki imajo duševno prizadete otroke - cilj: medsebojno spoznavanje...).

Krajevna skupnost more organizirati (ali sodelovati pri organizaciji) na svojem področju razne vrste grup, kot so: rekreacijske (šport, tekmovanja), interesne (igrišča, krožki), izobraževalne in diskusijske (npr. grupa mater - cilj: prosvetljevanje o vzgoji otrok, grupa ostarelih - cilj: seznanjanje o določeni bolezni itd.).

Z ozirom na delokrog KS moremo ugotoviti, da je vrsta možnih grup obsežna, saj izhaja iz širšega namena po zadovoljitvi potreb občanov.

Pri delu s skupinami more zavod za socialno delo nuditi krajevni skupnosti strokovno pomoč v smislu izobraževanja, strokovnega usposabljanja ali pa že s tem, da KS opozori na samo možnost grupnega dela.

Zavod pomaga in svetuje KS ob ev. potrebi formiranja novih skupin (na podlagi lastne evidence ali na podlagi obvestila KS). Nadalje svetuje krajevni skupnosti pri ev. preusmeritvi neformalnih obstoječih grup v formalne (npr. skupino mladih šolarjev, ki v prostem času neorganizirano tekajo po igriščih za žogo, preusmerijo v organizirano medsebojno tekmovalno igro z žogo...).

Zavod more prevzeti vodenje neke skupine na območju KS, tj. usmerjanje grupe preko etapnih do končnega cilja. Prav tako more zavod svetovati oziroma nuditi drugo obliko pomoči grupnemu vodji, ki izhaja iz vrst občanov ali iz vrst oseb, zaposlenih na območju določene KS. (Tistih, ki že vodijo grupe ali tistih, ki bi imeli po svoji strokovni usposobljenosti ali po svojih ostalih sposobnostih pogoje za usmerjanje oziroma vodenje skupin).

3. D e l o s p o s a m e z n i k o m

Socialno delo s posameznikom temelji na teoretičnih principih, metodah in tehnikah dela s posameznikom. Prostovoljno socialno delo temelji na sposobnostih, razgledanosti, interesih in v zvezi s tem, pripravljenosti za sodelovanje tistega, ki to delo opravlja. Predmet socialnega dela je socialna težava, brez ozira na to ali izhaja iz stvarnih (objektivnih) ali subjektivnih potreb neke osebe, saj običajno druga drugo pogojujeta.

Naša družba je dolžna nuditi pomoč tistim, ki so potrebni posebnega družbenega varstva, ker sami niso sposobni reševati svoje težave in stiske, ne glede na vrsto in težino njihovega problema.

Krajevna skupnost in zavod za socialno delo si kot temeljna nosilca socialnega varstva v okviru občine, delo s posameznimi občani delita:

Zavod za socialno delo izvaja zvezne, republiške in občinske pravne predpise ter odloča o obveznostih in pravnih koristih občanov, kot občinski skrbstveni organ.

Zavod za socialno delo nudi socialno pomoč posebnim kategorijam prebivalcev (skrbništvo, razveze, nezakonska rojstva, mladina z osebnostnimi in vedenjskimi motnjami, otroci, moteni v telesnem in duševnem razvoju, rejništvo, ostareli in onemogli materialno ogroženi itd.), na ta način, da vodi njihovo obravnavo (diagnosticiranje, korekcijski plan in korekcija), pri čemer stremi, da bo obravnava kompleksna oziroma teamska.

Zavod za socialno delo nudi občanom določene oblike pravne pomoči, zaradi uveljavljanja njihovih pravic in pravnih koristi.

Krajevna skupnost nudi individualno pomoč občanom predvsem na ta način, da preverja in utemeljuje okoliščine, v katerih živijo ter na osnovi zbranih podatkov podaja zavodu mnenje, v kakšni težavi se nahaja določena oseba oziroma družina in predlaga vrsto pomoči.

Krajevna skupnost, kjer ni zaposlen socialni delavec

more izvajati določene socialne storitve za tistega občana, ki tako obliko pomoči potrebuje (npr. razna posredovanja za zaposlitve itd.).

Krajevna skupnost nudi socialno pomoč občanom tudi na ta način, da tamkajšnji socialni delavec, po preliminarni diagnozi (na osnovi diferenciranih načel socialnega dela s posameznikom) presodi, ali bo prevzel primer v obravnavo sam, tj. da ne potrebuje sodelovanja zavoda oziroma, da zavodu primera ne bo predal v teamsko obravnavo.

Krajevna skupnost nudi posameznim občanom pomoč pri uveljavljanju njihovih pravic (nasveti, pojasnila, napolitve).

4. A n a l i t i č n o d e l o

Analitično ali raziskovalno socialno delo se pri nas dokaj težko uveljavlja, predvsem zato, ker mu primanjkuje teoretičnih utemeljitev. Vendar je na področju socialne dejavnosti izvedena vrsta raziskav, in od teh precejšnji del ravno v sodelovanju s KS. Prav tako so krajevne skupnosti same zbirale gradivo, na podlagi katerega so iskale rešitve za določene probleme in na podlagi katerega so izvajale akcije, zaradi ublažitve oziroma odpravljanja socialnih problemov. Zako lahko rečemo, da je analiziranje na področju socialne dejavnosti izrazito "dejavnostno orientirano" (W=A= Friedländer: Uprava in raziskovanje na področju socialnega varstva), v čemer se tudi razlikuje od raziskav na področjih drugih dejavnosti. Organizirano registriranje in spremljanje socialnih pojavov, sta osnovni potrebi za možnost zbiranja gradiva in presojo o utemeljenem interpretiranju dobljenih podatkov.

V odnosu do KS nastopa pri analitičnem delu zavod za socialno delo v vlogi koordinatorja in tistega, ki more po potrebi nuditi strokovno pomoč.

Vloga koordinatorja postavlja zavodu zahtevo, da registrira, spremlja in analizira socialne pojave v okviru celotne občine, kot tudi, da vsklajuje izvedbe analiz v posameznih KS.

Zato je potrebno:

a) kadar KS analizira nek socialni pojav, ki je lokalnega

značaja, da o izvedbi obvesti zavod,

- b) kadar zavod brez sodelovanja KS izvede analizo, pri kateri obravnavana problematika zajema populacijo občanov, da o tem obvesti krajevne skupnosti.

Vloga zavoda, v kateri nudi krajevni skupnosti strokovno pomoč, mora biti sledeča:

- a) če izvaja analizo zavod in nastopajo krajevne skupnosti kot sodelavci pri temu izvajanju, zavod v celoti usmerja pristop in način dela, katerega zahteva vloga sodelavca. Sodelovanje more potekati v celotnem raziskovalnem postopku ali pa le pri posameznih procesnih fazah; izbor predmeta, formulacija predpostavk, izdelava načrta, zbiranje podatkov, interpretacija podatkov;
- b) če izvaja analizo KS sama in smatra, da ob tem potrebuje zunanjo pomoč, ji more zavod nuditi v celotnem postopku ali le pri posameznih procesnih fazah.

VI. Povzetek

Na kratko smo poskušali prikazati nekatere vidike socialne dejavnosti v KS in povezavo tega dela z delom zavoda za socialno delo. Tega smo se lotili predvsem zato, da bi poklicne in prostovoljne socialne delavce, ki delujejo v krajevni skupnosti opozorili na vso širino dejavnosti kot tudi v vse možne načine delovanja pri izvajanju njihovih nalog. V praksi se dogaja, da izvajalci socialne dejavnosti v KS nimajo pregleda nad tem, kaj vse sodi v njihov delokrog in tudi, da imajo težave pri izbiri problematike, ki naj bi ji dajali prednost pri reševanju. Menimo, da prihaja do tega tudi zaradi tega, ker je pristop k opravljanju neke dejavnosti ozek, tj. da opravljajo le nalogo, za katero so zadolženi oziroma so se zanjo odločili, pri tem pa izpuščajo možnost obravnave te naloge z drugih možnih vidikov.

Vsaka izvedba katerekoli naloge na področju socialne dejavnosti ima v svoji posledici določen vpliv na življenje občanov. Izločevanje izvedbe naloge izven utripa dogajanj KS, pomeni ločevati del iz celote, ki jo taki deli sestavljajo. Ta misel je osnovna v našem razmišljanju. Prostovoljni in poklicni socialni

delavci, ki v krajevni skupnosti že delujejo, lahko svoje praktične izkušnje postavijo v širši okvir možnih načinov reševanja socialne problematike, novi socialni delavci pa lahko na navedenih smernicah grade svoja praktična spoznanja.

Povsem napačno bi bilo pričakovati, da nam je uspelo pojasniti vsa vprašanja glede tega, kako in kaj naj KS ukrepa v čisto določenih primerih? Kakšna rešitev je možna v določeni zadevi? Kam napotiti nekega občana? Kako praktično pristopiti k določeni akciji? Vprašanj je vrsta in vsako različno, kot se razlikuje življenje enega občana od drugega, en cilj grupe od druge, ena akcija od druge.

Menimo, da bi mogli delen odgovor na navedena vprašanja dobiti z zadolžitvijo zavoda za socialno delo, da je odgovoren za "vsklajevanje in pospeševanje socialnega dela in razvoja socialnih služb v KS z uvajanjem sodobnih oblik in metod socialnega dela" (statut zavoda).

Zavod za socialno delo je, kot že prej občinski skrbstveni organ, pristopal k nekaterim oblikam izobraževanja socialnih dejavnikov v KS. Žal so te oblike zamrle oziroma so se pokazale kot neustrezne. V sedanji stopnji razvoja vidimo novo možnost v tem, da bi zavod organiziral redne mesečne diskusije s predstavniki KS (socialni delavci, člani socialnih komisij, prostovoljni socialni delavci, tajniki in drugi), na katerih bi v obliki razgovorov razčlenjevali določene probleme posameznikov ali skupin, načine zbiranja gradiva ali izvedbo določenega skupnostnega dela. Zavod bi podal temo razgovora ali bi temo predlagali drugi udeleženci razgovorov, nakar bi z izmenjavo mnenj iskali pristope in poti k rešitvi problema.

Menimo, da bi tak način mogel pritegniti udeležence k razmišljanju in sodelovanju ter da bi tudi ob diskusijah sodelujočim pridobivali praktična in teoretična spoznanja, ki bi jih mogli pri svojem delu s pridom uporabljati. Če je predvidena oblika usposabljanja in izobraževanja socialnih delavcev iz terena primerna, bi mogli sproti ugotavljati na podlagi vsakokratnega števila udeleženi predstavniki iz krajevne skupnosti.

Želimo še poudariti, da bi bilo neprimerno pričakovati od izvajalcev socialne dejavnosti pri KS, da bi morali takoj spremeniti ustaljen način svojega delovanja ali celo izvajati vse možne oblike dela. Pristop k reševanju določene zadeve, nujno

zavisi od življenja občanov in problemov, ki jih to življenje poraja. Če so omenjeni problemi ožjega značaja, jih bo reševala le ena krajevna skupnost, zato ne smemo pričakovati, da morajo vse KS pristopiti k izvrševanju vseh možnih nalog, ki smo jih skušali prikazati. Ponovno poudarjamo, da je prav delokrog izredno širok, ker zajema celotna življenska obdobja občanov in s tem tudi vse njihove potrebe in želje, probleme in stiske, ki jih prinaša življenje. Po drugi strani so možnosti, s katerimi razpolagajo KS na omenjenem področju, razmeroma majhne. Kako vskladiti zahteve z obstoječimi možnostmi? To vprašanje ostaja še v naprej odprto in je prepuščeno predvsem samim skupnostim, da bodo izbirale tiste poti, za katere sodijo, da so najprimernejše.

Vloga socialne službe pri preprečevanju družbeno negativnih pojavov med otroci in mladino x

Vida Milošević, Desa Orel, Pavla Tanjšek,
Franci Brinc, Tone Brejc

Uvod:

Najbrž se ne motimo, če rečemo, da je pri nas ravno socialna služba tista, o kateri javnost meni, da je najbolj poklicana in primerna za preprečevanje družbeno negativnih pojavov. Vendar se izkaže, da ima lahko takšno mnenje kaj malo stvarne opore tako v konkretnih predpisih, kot tudi v praktičnih pogojih, v katerih socialna služba pri nas dela.

Tako na primer organizacija, vloga in naloge socialne službe pri nas niso urejene s posebnimi zakoni, kot so urejena nekatera ostala sorodna področja družbenih dejavnosti (zdravstvo, šolstvo itd.). Bolj ali manj je prepuščena občinam, ki določijo status socialne službe bodisi v okviru upravnih organov ali v obliki samostojnih zavodov - centrov za socialno delo. Prav tako nimamo niti osnovnih normativov za delo socialne službe (tovrstni poskus republiškega sekretariata za zdravstvo in socialno varstvo leta 1966, ki je pripravil normative za posamezna opravila socialne službe, ni dal zaželenih rezultatov in se danes le še redke socialne službe sklicujejo na te normative).

Tako moramo ugotoviti, da sloni celotna organizacija in delovanje socialne službe predvsem na različnih (podzakonskih) družbenih dokumentih, kot so resolucije, priporočila itd. (primerjaj zvezno in republiško priporočilo o ustanavljanju in delu centrov za socialno delo, resolucija o socialnem varstvu). Le manjši del nalog, ki jih opravlja socialna služba, je določen v zakonskih predpisih.

Navedeno velja tako za socialne službe, ki delujejo v okviru občinskih skupščin kot tudi za ostala področja, na katerih se uveljavlja socialno delo, npr. v zdravstvu, šolstvu, gospodarstvu itd.

x Referat je bil pripravljen za posvet o koordinirani akciji pri preprečevanju negativnih pojavov med otroci in mladino, ki ga je organizirala RK SZDL od 8/1 - 10/1-1973 v Portorožu. Informacijo o posvetu priobčujemo med vestmi.

I. Mesto socialne službe pri preprečevanju družbeno negativnih pojavov

Obstoječa zakonodaja poudarja predvsem strokovno izvršilno vlogo socialne službe pri obravnavanju družbeno negativnih pojavov, saj je službi predvsem naloženo, da izvršuje sklepe, ki so jih sprejeli drugi (npr. sodišče). Tako je iniciativna služba usmerjena predvsem na omiljevanje posledic družbeno negativnih pojavov, pa tudi na vzdrževanje odnosov in povezav med različnimi institucijami, ki obravnavajo že delinkventnega ali drugače motenega mladostnika. Tudi o preventivni dejavnosti socialne službe govorijo v zvezni in republiški regulativi le različne resolucije in priporočila, kar seveda v praktičnem življenju, v katerem se služba spopada z najrazličnejšimi kadrovske in organizacijskimi težavami, pomeni premalo in je pre-slaba opora razvoju in organizaciji socialnih služb. Še posebej velja poudariti, da preventivnih akcij socialne službe, izven akcije celotne družbe, ne moremo imeti za smiselne, ker ostanejo osamljene in zato že vnaprej obsojene na neuspeh.

Ugotoviti moramo namreč, da je v delovanju socialne službe na področju preprečevanja družbeno negativnih pojavov opaziti, poleg vpliva regulative, tudi vpliv družbenega dogajanja, v katerem služba deluje.

Družbeno dogajanje učinkuje na delovanje socialne službe tako, da se mora služba prilagoditi v svojem delovanju - zlasti pri preprečevanju družbeno negativnih pojavov - vsem formalnim strukturam, ki se pojavijo v organizaciji družbe, kjer sta pomembni strukturi družina in institucije vzgojno-izobraževalnega sistema; da mora služba upoštevati vse vrednote, ki so rezultat socialnih razmerij in ki vplivajo na odločitve posameznika; da mora služba upoštevati gibanja, ki se odražajo v sociodinamičnih spremembah temeljnih struktur družbe, pomembnih za mladoletnikovo zorenje (socialna diferenciacija, sprememba družine, povečana zahtevnost pri zaposlovanju delovne sile, slabljenje vezi med posameznikom in družbo, občutno dajanje prednosti rasti individualnega osebnega standarda ljudi in s tem okrepitev egocentričnosti, zmanjšanje občutka solidarnosti itd.); da se mora spopadati z okorelostjo nekaterih družbenih institutov, ki se prepočasno prilagajajo potrebam mladoletnikov (npr. šola, ter razni drugi institucionalizirani in neinstitutionalizirani vzgojni dejavniki) ali pa jim celo onemogočajo aktivno udeležbo.

Opaziti pa je tudi, da družba s svojimi strukturami, vključno s socialno službo, prepočasi ali pa sploh ne prilagaja svojih ukrepov za preprečevanje novih družbeno negativnih pojavov med mladino, kot so narkomanija, alkoholizem, mladoletniški nemir, samomori, deviantnosti na področju seksualnega življenja itd. Na teh področjih se morda še posebej kaže premajhna organiziranost družbe in omejitev na že vpeljane postopke, vprašanje pa je, če so le-ti tudi ustrezni za nove in stopnjevane oblike družbene neprilagojenosti mladine. Vrh vsega pa nimamo dobrih, enotnih in znanstveno utemeljenih načrtov za preprečevanje družbeno negativnih pojavov.

Zaradi vsega navedenega so tudi naloge socialne službe na preventivnem področju toliko težavnejše in se lahko uresničujejo le preko splošnih ukrepov socialne službe na različnih področjih njene aktivnosti, vse to pa pogojujejo bolj ali manj različni faktorji kot npr. število socialnih in drugih strokovnih delavcev, materialna sredstva, ki so odobrena za socialno varstvo, znanje, nagnjenost in prizadevnost posameznikov itd.

Ob pogledu na delo občinskih socialnih služb (v upravnih organih in v centrih za socialno delo) se znajdemo v težavi, katero njihovo delo naj vrednotimo kot preventivno dejavnost na področju družbeno negativnih pojavov med otroci in mladino in ali je sploh kaj dela, ki mu ne bi mogli dati označbe, da je tudi preventivno. Tako široko tolmačenje preventivnega dela ima seveda svoje prednosti in tudi pomanjkljivosti. Prednost je v tem, da socialna služba čuti, da je za preprečevanje družbeno negativnih pojavov pomembno njeno delo v celoti in ne le delo, ki je opravljeno v korist posameznega otroka ali mladoletnika. Pomanjkljivost pa je v tem, ker si zaradi tega lahko izvajalci socialnega dela manj prizadevajo, da bi usmerili svoje napore na iskanje specifičnih in pojavom prilagojenih ukrepov.

II. Preventivna dejavnost socialne službe

O preventivni dejavnosti socialne službe lahko sklepamo na osnovi vseh opravljenih ukrepov, ki jih registrirajo socialne službe, ne glede na to ali so usmerjeni na posameznika ali družbene skupine. Med njimi pa bi mogli razlikovati tiste ukrepe, ki so usmerjeni na že nastali družbeno negativni pojav oziroma na njegovega nosilca (mladoletni prestopnik, vzgojno zanemarjen otrok, alkoholik itd.) in na tiste ukrepe, ki naj bi preprečili nastanek pojava. V prvem primeru lahko govorimo o prevenciji

stopnjevanja negativnega vedenja pri posamezniku in zmanjševanju njegove družbene nevarnosti. V tem primeru prihajajo primarni preventivni ukrepi prepozno, ni pa mogoče zanikati njihovega pomena za preprečevanje širjenja pojava. Drugi navedeni ukrepi, ki naj bi preprečili nastanek pojava, pa so tisto "pravo" preventivno delo, ki bi ga bilo treba opraviti na podlagi ocene o možnih dogajanjih v posamezniku in okolju, ki bi mogla pripeljati do družbeno negativnega vedenja. Oceniti moremo, da je v delu naših socialnih služb mnogo bolj prisotno delovanje po prvem opisanem vzorcu.

Med dejavnosti občinske socialne službe, ki bi jim lahko pripisali tudi preventivni značaj, moremo uvrstiti naslednje: vse ukrepe usmerjene na zagotovitev zdravega in srečnega razvoja predšolskega in šolskega otroka (preprečevanje vzgojne, moralne in telesne zanemarjenosti otrok), urejanje odnosov med starši, odnosov med starši in otroki, odpravljanje negativnih pojavov med starši, skrb za materialno blagostanje družin, skrb za primerne stanovanjske pogoje družin, skrb za zaposlovanje mladoletnikov in odraslih.

Preventivno delo se pravzaprav prepleta skozi vse oblike delovanja socialne službe. Direktne preventivne oblike so namenjene preprečevanju običajno že nastalih oblik družbeno neprilagojenega vedenja (delo z mladoletnimi storilci kaznivih dejanj in otroci prestopniki, delo z družinami, v katerih so otroci postali problematični, pa tudi z družinami, kjer so starši ogrožujoči za zdrav razvoj otrok). Med indirektno preventivne pa sodijo vse oblike socialnega dela, ki je usmerjeno na reševanje splošnih problemov, ki jih obravnavajo socialne službe in ki lahko negativno vplivajo na posameznikovo prilagojenost družbi, v kolikor jih služba ne uspe rešiti. Sem sodijo razne oblike svetovalnega in usmerjevalnega dela s starši, s čemer lahko mnogokrat še pravočasno posežemo v otrokov razvoj, upoštevanje interesov zdravega razvoja otrok v odločitvah ob razveznih zadevah in urejanju statusa nezakonskih otrok, primerno ukrepanje ob izgubi roditeljev, obravnavanje staršev, ki so zapadli alkoholizmu itd. Vsi ti ukrepi so namenjeni temu, da ublažijo občutke izgube varnosti, ki jih doživljajo otroci v takšnih družinah (znano je, da je skoraj polovica otrok prestopnikov iz nepopolnih družin ali družin, v katerih so stalni prepiri med zakoncema, da je čez 40 % mladoletnih prestopnikov iz družin, kjer sta eden ali oba roditelja vdana alkoholu).

Na področju preprečevanja družbeno negativnih pojavov, ki je v dosegu socialne službe je lahko preventivno delo uspešno le tedaj, kadar se negativni pojav dovolj zgodaj odkrije in se spoznajo njegove zakonitosti. Iz te potrebe se socialne službe lotevajo izdelave analiz, s katerimi skušajo sistematično zajeti asocialni pojav in priti do načrta, kako v vsakodnevnem delu izpeljati akcije, ki bi preprečevale nastanek pojava ali pa posledice tega pojava zmanjšale ali odpravile.

Zato te analize služijo predvsem kot dokument, s katerim skušajo socialne službe dokazati potrebnost svojega dela in doseči boljše pogoje. Analize imajo torej značaj dokazila, ki ga predložijo občinskim skupščinam, ki odločajo o materialnih in kadrovskih pogojih delovanja socialne službe. Zato običajno zve-ne predvsem kot zahteva za izboljšanje kurativnega dela službe, ki naj bi se odrazilo tudi v boljšem preventivnem delu. Seveda pa zaradi miselnosti tistih, ki odločajo o denarju in s tem tudi o delu socialne službe, nastane situacija, v kateri se pobude za širše preventivno delo omejujejo na razprave o tem, ali je za nove naloge dovolj denarja ali ne. Na ta način se spre-mene razprave o preventivnem delu (pa tudi kurativnem delu) so-cialne službe običajno v razprave o finančnih zmogljivostih tistih, ki naj bi tako delo podprli. S tem pa se seveda ustvarja značilna situacija, ki v dobršni meri imobilizira razvoj so-cialnega dela pri nas, kajti ne govori se več o delu, temveč o denarju. Ne moremo torej pričakovati, da bodo že same analize in spremljanje družbeno negativnih pojavov pripeljale do iz-boljšanja tega dela, v kolikor ne bodo programi, ki se opirajo na take analize podprti s strani tistih, ki odločajo o usodi socialnega dela v občinah.

Ker so nezaposlenost mladih, brezdelje, pa tudi neustrezna za-poslitev pogostoma eden izmed vzrokov za porajanje prestopništ-va ali drugih oblik neprilagojenega vedenja, se s temi vpraša-nji ukvarjajo tudi socialne službe in ne samo zavodi za zaposlo-vanje. Preventivno delo se tu kaže predvsem v tem, da se mladim zagotovi pravočasna in ustrezna zaposlitev, a ne samo tistim, ki so že v težavah, ampak vsem, ki tako pomoč potrebujejo. S tem namreč dosežemo, da se mladostnik dejavno vključi v družbo.

Ob vseh prizadevanjih za mladega človeka si socialna služba, ki deluje v centrih za socialno delo ali pri občinskih skupščinah, prizadeva, da bi se vzpostavili tesni stiki s šolo, krajevno skupnostjo, upravo javne varnosti, delovnimi organizacijami,

društvi, ki vključujejo mladino ali pa so s svojimi dejavnostmi k njej usmerjena. Na ta način si želi zagotoviti enotne in dosledne ukrepe, ki so edino lahko porok, da ukrepi socialne službe ne bodo izzveneli kot parcialna in zato manj uspešna akcija.

III. Socialno delo v okviru šolske svetovalne službe

Široko zasnovana preventivna akcija, v katero je zajeta tudi socialna služba, je uvajanje šolskih svetovalnih služb. Njihova naloga je namreč spremljanje vseh učencev od vstopa v šolo pa do zaključka šolanja (šolski svetovalni študij učencev, skupinsko in osebno svetovanje, poklicno usmerjanje učencev, sleditev in evaluacija), strokovno svetovalno delo z učitelji in starši ter konsultativno delo z zunanjimi ustanovami in službami. Programi dela šolskih svetovalnih služb so namenjeni pomoči vsem: učencem, staršem in učiteljem, zato lahko toliko bolj upravičeno govorimo o preventivnem pomenu te službe.

V šolskih svetovalnih službah je trenutno najštevilnejši profil soc. delavec. Iz kratkega pregleda delokroga socialne službe na šoli bi morda poskušali nakazati, kako se z zgodnjim odkrivanjem problematičnih otrok preprečuje socialno-patološki pojav med njimi. Ob stiku z šolskimi novinci lahko socialna služba odkriva nekatere motnje otroka ali pa postane pozorna na nekatere neugodne dejavnike v njegovem najožjem okolju - družini. Jasno je, da podatki o neugodnem družinskem okolju otroka (pogosto menjavanje okolja, slabe stanovanjske ali ekonomske prilike, asocialni pojavi ali bolezen v družini) ali pa o motenem dotedanjem razvoju otroka, opozorijo socialnega delavca na to, da bo treba takemu učencu posvetiti več pozornosti.

Vsakega učenca, ki kakorkoli odstopa od ostalih, začne šolska socialna služba obravnavati po metodi socialnega dela s posameznikom. V vseh teh primerih je nujno sodelovanje učitelja. Prav tako obravnava učenca ni uspešna, če vanjo niso vključeni tudi njegovi starši.

Socialni delavec na osnovni šoli lahko nudi učencem in njihovim staršem dve vrste pomoči - stvarno in osebno, s čemer deluje tudi preventivno. K stvarnim oblikam pomoči sodijo omogočanje materialnih ugodnosti (npr. predlogi za regresirano plačevanje stroškov pri podaljšanem bivanju, znižanje pri-

spevka za prehrano v šoli, prispevki za letovanje, zimovanje ali šolo v naravi, urejanje varstva, ali pa posredovanje za pomoč drugih strokovnih služb ali ustanov npr. vzgojne posve-tovalnice, center za socialno delo itd.). Osebna pomoč ima predvsem pomen podpore, vzpodbude in svetovanja otrokom in staršem. S tem se krepijo otrokove sposobnosti za premagovanje težav v šoli in izven nje. Tudi na šolah ima lahko pomembno preventivno funkcijo analitično delo, ki omogoča vpogled v socialno problematiko učencev in nakazuje najprimernejše uk-repe.

Ugotovitve centra za socialno delo občine Ljubljana-Center kažejo, da socialna služba na osnovni šoli dejansko opravlja preventivno funkcijo, saj je od takrat, ko se je na vseh os-novnih šolah v občini uvedla socialna služba, upadlo število otrok storilcev kaznivih dejanj.

Že doslej uspešno delo šolskih socialnih služb bi verjetno samo še napredovalo, če bi se uvedle nove metode, ki bi bile bolj prilagojene mladoletnikom, kot npr. skupinsko delo s "klapami" - zarodki združb, ki so že na poti v delinkvenco.

IV. Preprečevanje negativnih pojavov v krajevnih skupnostih

V procesu posameznikovega vključevanja v skupnost in razvoja njegove osebnosti igrajo pomembno vlogo krajevne skupnosti, v katerih odrašča in si pridobiva prve izkušnje o življenju v širši skupnosti. Predpostavljamo torej lahko, da je mogoče z zavestnim, organiziranim prizadevanjem skupnosti zmanjšati negativne vplive okolja. Vprašanje je, ali se krajevne skup-nosti zavedajo nalog in možnosti, ki jih imajo pri prepreče-vanju nastajanja takih pojavov, in ali so ustrezno organizira-ne za opravljanje teh preprečevalnih nalog? V naši družbi naj bi se krajevne skupnosti uveljavljale predvsem kot samoupravne skupnosti, v katerih občani organizirajo dejavnosti za nepo-sredno zadovoljevanje svojih potreb. Danes lahko rečemo, da je opaziti v razvoju delovanja krajevnih skupnosti ugoden premik. To niso več samo podaljšane roke občinske uprave, ki se preveč ukvarjajo z zadevami upravnega značaja, zanemarjajo pa skrb za razvoj odnosov med ljudmi v skupnosti, pač pa se kaže-jo tudi organizirana prizadevanja, da bi se v njih uveljavile socialne aktivnosti najpogosteje v raznih oblikah solidarno-stnega delovanja med ljudmi. Posebej je v zadnjem času to opa-

ziti pri ukrepanju za izboljšanje skrbi za otroke in ostarele. Manj prisotne pa so zaenkrat ideje o preventivnem delu med mladino. Delo z mladino je običajno zajeto v širši okvir dela na kulturno prosvetnem in telesno vzgojnem področju, kjer imajo mladi ljudje možnosti, da uveljavijo svoje interese v različnih društvih in organizacijah. Načrtnega preventivnega dela v krajevnih skupnostih pa je do sedaj opaziti malo. Vendar lahko rečemo, da bi krajevne skupnosti lahko opravile pri preprečevanju družbeno negativnih pojavov dve pomembni nalogi:

1. lahko bi izvajale širšo preventivno aktivnost, kamor sodi skrb za čim popolnejši razvoj otroka in mladostnika v družini in ustvarjanje ugodnih možnosti za njegovo vključevanje v skupnost. V ta okvir sodijo najrazličnejše naloge kot na primer: ustanavljanje vzgojno-varstvenih ustanov, graditev otroških igrišč, skrb za letovanja, prireditve, posebna pomoč prizadetim otrokom in njihovim družinam, ki jih seveda večkrat ni mogoče rešiti znotraj krajevne skupnosti in jih je zato treba opreti na ukrepe širše družbene skupnosti;
2. V ožjem smislu bi krajevne skupnosti lahko opravljale preventivne naloge, ki se povezujejo z ukrepi kurativnega značaja, s tem, da bi posvetile pozornost otrokom in mladostnikom, ki so neposredno ogroženi in jih skušale vključiti v življenje skupnosti. Tu se odpirajo možnosti v obliki delovanja mladinskih klubov. Le-ti naj bi pritegnili predvsem mladino, ki se izogiba vključevanju v šolske ali delovne skupnosti, ki ima slabe stike z družino, tako da se njihova družbena aktivnost običajno omeji na odnose s prijatelji v skupini vrstnikov enakih norm. Klubi naj bi se torej ukvarjali tudi s tistimi, ki so neposredno v nevarnosti, da zidejo v prestopništvo, ali ki jih lahko že uvrstimo med delinkvente. Združevali bi preventivne oblike dela z neposrednim obravnavanjem mladoletnih prestopnikov, tako da bi skušali z obravnavanjem praktičnih problemov mladoletnikov razreševati njihove aktualne konflikte in jim tako pomagali vzdrževati njihovo osebno ravnotežje v skupnosti, ki ji pripadajo. Seveda pa se ne bi moglo preventivno delo omejiti samo na preventivno delo v klubu, saj bi morala biti to kontinuirana skrb, ki bi prežemala vse naloge krajevne skupnosti. Morda bi bilo zlasti v krajevni skupnosti mestnega tipa primerno, da bi se oblikovale komisije, ki bi se ukvarjale z vprašanji mladinskega prestopništva oziroma družbeno negativnih pojavov med mladino v krajevnem okolišu, ki bi

vodila in koordinirala ustrezne akcije v skupnosti in pravočasno obveščala socialno službo, šole in druge institucije o problematičnih mladoletnikih. Idealno bi bilo, čeprav v naših razmerah to še težko uresničljivo, da bi imeli v vsaki večji krajevni skupnosti zaposlenega socialnega delavca, ki bi se ukvarjal s problemi mladoletnih prestopnikov, pri čemer bi tesno sodeloval z omenjeno in drugimi komisijami v krajevni skupnosti, strokovno vodil delo v klubu in se povezoval s strokovnimi službami, delovnimi organizacijami, šolami in podobno.

Preventivno delo v krajevni skupnosti najbrž ne bo zadovoljivo teklo, dokler tudi poklicni socialni delavci pri tem ne bodo bolj povezani s tistimi posamezniki v krajevni skupnosti, ki lahko na prostovoljni osnovi, seveda ob vodstvu strokovnega delavca, pomagajo pri poskusih vključevanja mladoletnika v skupnost. To pa je tudi eden izmed osnovnih uspešnih preventivnih ukrepov, da mladoletniki ne zaidejo na stranpota.

V. Sklep

Če povzamemo stvarno vsebino ukrepov na območju preprečitve družbeno negativnih pojavov, ki jih dandanes opravlja socialna služba v svojih različnih organizacijskih oblikah, moramo ugotoviti, da tudi na to delo^{kot} preventivno delo nasploh vplivajo v veliki meri slaba organizacija, parcialni pristop in posledična pomanjkljiva koordinacija med različnimi družbenimi organizacijami, institucijami in skupnostmi. Da bi se to stanje izboljšalo, bi morali slediti dvema osnovnima načeloma: prvič, preventivno delo mora rasti iz strokovnih programov, ki temeljijo na kompleksnem pristopu k fenomenu družbeno negativnih pojavov in drugič, preventivno delo mora biti čim bližje konkretnim življenjskim pogojem in življenjski praksi tistih, ki so jim ti ukrepi namenjeni. Seveda pa bi bilo za izboljšanje dela socialne službe najprej potrebno odpraviti naslednje pomanjkljivosti:

- zmanjšati preobremenjenost občinskih skrbstvenih organov s kurativno dejavnostjo,
- zmanjšati obremenjenost z izvajanjem vzgojnih ukrepov nad mladoletnimi prestopniki,
- okrepiti pomoč mladoletnikom po odpustu iz zavodov, s kate-

ro bi zlasti lahko zavrli povratništvo na področju delinkvence,

- v širši meri in načrtno uvajati socialno delo v šolskih svetovalnih službah v naših šolah,
- omogočiti delo socialne službe izven obstoječih upravnih in drugih institucionalnih struktur, še zlasti v krajevni skupnosti.

Odprava vseh teh pomanjkljivosti pa bo mogoča le, če se bo socialna služba kadrovske, strokovno in organizacijsko okrepi, tako da ji bo tudi dejansko mogoče opravljati preventivne naloge, ki jih sedaj najdemo v raznih deklaracijah in resolucijah o delu te službe. Če hočemo sprožiti družbeno akcijo na vseh področjih preprečevanja družbeno negativnih pojavov med mladostniki, pomeni to, da morajo vsi, ki s svojim delovanjem vplivajo na družbeno življenje, prispevati tudi s svojim deležem. Velika vzpodbuda takemu enotnemu pristopu pa bi bilo že to, da bi vse službe, ki se s temi pojavi srečujejo, že sedaj svoje delo dobro in temeljito opravljale.

Brezdelje in tretje obdobje

Janko Perat

Predno sem napisal naslov temu sestavku, sem premišljeval, če je beseda "brezdelje" ustrezna. Pomagal sem si tudi s slovarjem, pa nisem našel pojasnila ali besede, ki bi me bila zadovoljila. Z besedo "brezdelje" namreč označujem razmeroma nov pojav, ki je postal resnično prisoten komaj v zadnjih dvajsetih letih, a je vse bolj pomemben. Gre namreč za čas, kateri nam je na razpolago vsak dan, vsak teden, mesec ali leto, ki izhaja iz pravic, katere imamo iz delovnega razmerja, oziroma čas, kateri nam še ostaja po opravljeni nujno potrebni pridobitveni dejavnosti za naše preživljanje in obstoj.

Nekateri za tak čas uporabljajo besede "prosti čas", Naši sosedi z juga pravijo temu času "dokolica", severni pa "freizeitgestaltung". Francozi pravijo "loisirs" in Angleži "leisure". Toda vsem tem besedam manjka prava vsebina in pomembnost. Če bi francoski in angleški besedi dobesedno prevedli na naš jezik, bi pomenili tudi "lenoba". Ta beseda pa je v zavesti Slovencev še vedno eden izmed naglavnih grehov. V bistvu pa gre pri stvari za to, da bi se tako pridobljeni čas ne tratil v lenobi, marveč naj bi predvsem služil našim čisto osebnim potrebam in hotenjem po zadovoljevanju potreb po osebni izživitvi v svobodnem ustvarjalnem delu in aktivnostih, ki nas posebno veselijo, notranje bogatijo in najbolj zadovoljujejo. Gre torej za zadovoljevanje naših čisto osebnih, praviloma "višjih" potreb po duševnih ali telesnih aktivnostih ali duševni ustvarjalnosti, kar vse skupaj, žal spet s tujko, imenujemo "rekreacijo". A tudi to besedo "rekreacija" pomensko preveč ostro pojmuje in jo povezujemo zgolj s telesnimi aktivnostmi. V resnici pa je rekreacija preživljanje prostega časa v mnogoštevilnih duševnih ali telesnih dejavnostih, ki se jih udeležujemo posamezno ali v skupini. Pomembno je le, da te dejavnosti vsebujejo socialne ali kulturne ali sploh kreativne prvine, ki jih pogrešamo v našem vsakdanjem poklicnem delu. Rekreacija mora plemenititi naš čustveni svet in bogatiti naše osebne izkušnje. Pomagati mora k boljšemu medsebojnemu sodelovanju, večjemu razumevanju med ljudmi in krepiti osebno odgovornost.

Živimo v obdobju, ko je veliko prostega časa ali brezdelja in takega časa bo še več, kajti družba bo potrebovala vedno manj združenega dela za proizvodnjo najbolj nujno potrebnih dobrin za biološke potrebe življenja, medtem, ko so sedemurni delovni čas, proste sobote in poprečno tritedenski letni dopust že vsakdanja resničnost. Vendar se tej resničnosti nismo primerno prilagodili. Pridobljenega časa ne znamo še koristno uporabiti. Ta čas postaja problem, ki dobiva že težje socialne dimenzije. Vedno pogostejši so pojavi, da se prosti čas troši v raznih asocialnih ali celo antisocialnih razvadah. Razen športnih organizacij, katere so se še najbolj uspešno zavzele, da bi čim širše množice pritegnile k obširnemu športnemu udejstvovanju (akcija "trim" je lep primer take obširnosti), je veliko premalo pobud za pritegnitev množic k zdravemu in ustvarjalnemu izkoriščanju prostega časa, s katerim razpolagajo.

Ljudje pogosto sami ne vedo kam s prostim časom. V šoli jih na to niso dovolj pripravili. Še manj priložnosti pa so imeli za tako izobraževanje potem, ko so zapustili šole in so se tudi v svojem prostem času popolnoma prepustili brezobzirnemu toku življenja v potrošniški družbi. No, ni kaj reči, kajti ta družba je tudi poskrbela in še naprej vneto skrbi, da bi ljudje imeli kam v svojem prostem času. Gostilne, bistroji in kavarnice so zrasle in še rastejo vsepovsod, da je veselje. Vsiljive reklame potovalnih agencij vabijo človeka na potovanje od naših pa do havajskih obal. Barske predstave so na tekočem traku od večera do jutra in za duhovno kulturo pripravijo nekajkrat na leto kakšen "Big show", kmečko ohcet ali popevkarški festival. Književnost pa uspešno nadomeščajo stripi in poceni romani. Industrija zabave je finančno aktivna in nima problemov z likvidnostjo. Iz prostega časa brezobzirno kuje dobičke. Za človeka je vse poskrbljeno. Brez njegovega aktivnega in ustvarjalnega sodelovanja. Celó proti njemu in njegovi volji. Proti njegovemu zdravju.

Kaj zato ? Samo da je denar, denar, denar ...

V takem vzdušju se nujno postavlja vprašanje ne samo, kako ustvarjalno in koristno uporabljati prosti čas, temveč, kako ta čas koristno uporabiti z moralno-etičnih in socialnih vidikov. O vprašanju te nove etike, etike uporabe prostega časa ni bilo še mnogo napisanega. Nekaj besed najdemo samo v kate-

kizma (sedmo lenoba), ki pa tudi že niso več za današnjo rabo.

V takih razmerah pa je problem prostega časa za ljudi v tretjem obdobju še mnogo bolj pereč in zapleten. Po upokojitvi ali umiku iz poklicne dejavnosti ima človek naenkrat na razpolago veliko časa, ki ga lahko uporablja kot ve in zna. Naenkrat so se mu uresničile sanje, o katerih je sanjal vsa leta napornega dela ter raznih družbenih obveznosti. Prosto lahko razpolaga s časom. Vstane kadar hoče, gre tja, kamor se mu zljubi, nič več ga ne obvezuje ne služba, ne sestanki, celo otroci in družina ne. Popolnoma je svoboden. Ali ta svoboda se prav kmalu sprevrže v breme, ki postaja iz dneva v dan težje. Čim starejši je, tem več je stvari, ki jih ne potrebuje in praznina časa se vse bolj pogloblja. Ne ve, kako bi ga napolnil.

Človek takega brezdelja, take svobode, sploh ni navajen. Vse do upokojitve je imel natančno odmerjene dolžnosti za večino dneva, za sedem, osem ur na dan. Ostanek pa je izpolnil s spanjem ali s posebej plačano, kupljeno zabavo, ki mu jo je "širokogrudno" oskrbela družba. Vse to je bilo še kar lepo utegneno in človek nikoli ni pomislil, da bi se utegnilo kaj spremeniti. Niti tedaj ne, ko mu je šel ta prisilni tok življenja, ki ga je brezobzirno vlekel za seboj, na živce. Na starost ni nič kaj rad mislil. Kaj, da bi se za starost moral še učiti! Ali starost je kljub temu le sama prišla. Morda sam osebno niti subjektivno, niti objektivno še ni bil star. Star je bil samo po nekem predpisu in zaradi tega predpisa je moral v pokoj, takole brez protesta. Spočetka se je celo vemelil tega dogodka, vse do tistega melanhoničnega trenutka, ko je vložil prošnjo za upokojitev. Potem se je pa zamislil. Ali nič več se ni dalo pomagati. Odločba o upokojitvi je prišla, čeprav jo je zdaj čakal že z mešanimi občutki, v katerih so prevladovali žalostni toni in negotovost. Za nameček pa je po upokojitvi kaj kmalu spoznal, da zabava in rekreacija, ki jo družba fabricira zanj, ni več tako privlačna, kot nekoč. Spoznal je, da družba fabricira to zabavo predvsem za mlajše. Na starejše se namreč ne ozira. Spoznal je tudi, da mladina pravzaprav ne mara starosti. V najboljšem primeru jo komaj trpi, ali na primerni oddaljenosti. Ne preveč blizu.

Neupoštevanje starosti s strani mladosti se občuti na vsakem koraku, a tega skorajda ne opazimo, niti ga ne občutimo, ker

je to postalo že sestavni del naše izkrivljene moralne etične konvencije, v kateri ima starost točno določeno mesto nekje na robu družbe v neke vrste getu. Kdo se danes na primer vpraša, zakaj so vstopi in izstopi v avtobusih in vlakih tako nerodni in visoki? Komu je že padlo v oči, da v dvigalih ni nobenega sedeža, da so postelje v hotelih prenizke, da v sanitarijah in kopalnicah ni oprijemal in podobno. Časopisi izhajajo z naravnost gigantskimi naslovi in vedno drobnejšem tisku v samem tekstu, ki ga starejši težko berejo. Podobno je s knjigami. Kulturne ustanove imajo kvalitetne predstave izključno pozno ponoči, ura, ki za starejše ni primerna. Samo Mestno gledališče ljubljansko je posebej mislilo na upokojenca. Primerov bi našteval še in še. Na specifične potrebe starejših malokdo pomisli. Vprašanje, kako opozoriti to našo vedno se pomlajujočo družbo, da bi se resnično zavedala, da so ljudje tretjega obdobja popolnoma naravni in integralni del naše družbe in da je zato treba vendarle temu primerno prilagoditi obstoječe družbene strukture, da bi bili tudi starejši ljudje polno deležni blagodatni standarda, ki smo ga (tudi z njihovim delom) že dosegli, bo najbrž še dolgo ostalo neodgovorjeno. Dejansko je celo znanost vse do nedavnega zelo zanemarjala vprašanje starosti in staranja. Gerontologija je veda tega stoletja. Do prave veljave je prišla šele v njegovi drugi polovici. To znanost so najprvo utemeljili zdravniki, ki so prvi naleteli na problem, da je vedno več ljudi, ki dosegajo starost, kakršno so včasih dosegli le redki. Gerontologija je tako nastala kot biološka znanost in kot taka se nasplošno še vedno smatra, kljub spoznanju, da so vplivi socialnih, socioloških in ekonomskih faktorjev na starost in staranje prebivalstva, kot celote kakor posameznika tako zelo veliki in močni, da jih je treba nujno upoštevati. Žal pa moramo ugotavljati, da je biološki vpliv na gerontologijo še vedno prevladujoč, v škodo gerontološke znanosti same. Samostojna znanstvena disciplina, ki se je komaj pred nekaj leti oddvojila - socialna gerontologija si le počasi utira pot.

Vprašanje starosti in staranja še vedno vse preveč odlagamo na ramena zdravstva in zdravnikov. Toda če zreduciramo vprašanje starosti zgolj na biološke komponente in pri tem zanemarjamo vse druge, se lahko izrodi v svoje nasprotje celo ob najboljši zdravstveni službi. Znano je dejstvo, da starost kaj rada spremlja tudi bolezen, ki v teh poznih letih pogosto

postane kronična. Zato potrebuje bolj ali manj stalen zdravniški nadzor. Toda ta "kronična bolezen" po nepotrebem dobiva vse večje in večje dimenzije v glavah prizadetih, čimveč slišijo o njej, dokler ta bolezen ne postane njihovo osrednje eksistenčno vprašanje, prava obsesija. Človek postaja vse bolj in bolj odvisen od zdravil, od tablete, ki mu jo nudi zdravnik. Vse manj in manj išče v sebi moči, da bi v polni meri izkoriščal, kar mu še ostaja in le tega je še vedno zelo veliko kljub takozvani kronični obolelosti.

Besedi "neozdravljivo bolan" je nujno treba odvzeti usodni prizvok in kronične bolezni bi morali ponovno definirati, kajti človeško življenje res ne more biti preveč odvisno samo od tablete. Le tej je usoda namreč namenila, da je pri posamezniku z daljšo uporabo vse manj učinkovita, star človek pa nasprotno postaja vse bolj odvisen od nje, če ga nanjo preveč navadimo. Vedno bolj bolan, vedno manj dovzeten bo, da bi se prilagodil spremembam vsakdanjega življenja, vse manj dovzeten za nasvete. "Pustite me, bolan sem. Čemu mi še bolj otežujete življenje, mesto, da bi me zdravili, skrbeli zame. Nobeden me ne razume, nočete mi dati zdravil, ki bi mi pomagala".

Pa vendar je izhod samo v aktivnosti. V ustvarjalnem smiselnem delu; v stalnem izkoriščanju vsega znanja, spretnosti in sposobnosti, ter nagnenj za vse mogoče telesne ali duševne dejavnosti, z načrti za jutrišnji dan in ne v žalosti za izgubljenim včeraj, saj se nikoli več ne povrne. Ni nujno, niti potrebno, da bi koga silili, naj dela v svojem poklicu daleč tja v pozna leta. Kdo ve? Morda ga ta njegov poklic v resnici ni nikoli prav veselil. Z upokojitvijo pa se vsakemu v resnici odpirajo vse možnosti za preobrazbo dela v popolnoma svobodno samodejavnost, brez prisile nuje svojih eksistenčnih potreb, če bi znal čas, ki mu ga je prinesla upokožitev izkoristiti v taki ustvarjalni samodejavnosti in če bi bilo okolje taki samodejavnosti bolj naklonjeno.

Delo - aktivnost je človeku potrebna zato, da živi, zato da je zdrav, zato da je človek. Delo je mnogokrat tudi breme. V tretjem obdobju človekovega življenja pa se mu komaj nudi prilika in možnost, da si lahko izbere tako delo, tako aktivnost, ki ni več breme, ki ni absesija. Delo v času brezdelja, ko te nobeden ne kontrolira, nobeden ne sili koliko in kdaj moraš

narediti, niti ne vpraša kaj več. Tako delo bi postalo resnično svobodno, resničen korak iz carstva nuje v carstvo svobode. In tako delo bi morala družba vzpodbujati, saj ves ta veliki miselni, pa tudi delovni potencial starejšega prebivalstva ni razumno zanemarjati. Pa vendar je tako. Kar pogledjmo koliko razprav je prav zdaj ob diskusiji o novih pokojninskih predpisih, kako bi upokojence okrnili pri osnovi človečanskih pravic, pri pravici do dela. Kako bi jim čimveč pobrali, če po upokojitvi delajo. Mesto, da bi bila družba takemu delu naklonjena, da bi vzpodbujalno interesno zaposlovanje ljudi tretjega obdobja, neglede na neposredne ekonomske rezultate. Od davkov na interesno delo upokojencev družbo ne bo obogatila. Saj tudi za upokojence zaslužek ni tako bistven, kot je bistveno telesno in duševno zdravje, ki ga s tem ohranjajo. Navsezadnje ne gre niti za zahtevo po podaljšanju dobe za upokojitev. V tej smeri v bodoče najbrž ne bo večjih sprememb, saj se po svetu kvečjemu pojavlja težnja, da bi leta zaposlitve, ki so potrebna za upokojitev celo skrajšali. Gre predvsem za to, da bi času, ki ga imajo stari toliko na razpolago dali več vsebine, smisel in šanso.

Zdaj so še v manjšini tisti stari ljudje, ki si sami ohranjajo ta smisel. To so predvsem tisti stari ljudje, ki so veliko življenja preživeli v tesnem stiku z naravo in pa tisti, ki so v življenju ustvarjalno, miselno veliko delali. Vsem ostalim pa je treba pomagati, jih motivirati, da očuvajo ali zopet najdejo smisel v življenju, kajti samo za tiste, ki vidijo smisel v življenju tudi smrt ni več tako strašna, ker se zavedajo, da je smrt sestavni del življenja. Vedo, da tisti tajanstveni trenutek, ko se kazalca življenja srečata na poldnevu, se parabola samo obrne: rojena je smrt.

Nekaj misli o intervencijah socialnega delavca v delovnem okolju pacientov, ki se zdravijo zaradi nevrotičnih motenj

Mira Virant-Jaklič

Socialna služba si je pri nas začela utirati pot v psihiatrijo šele v zadnjem desetletju, na Psihiatričnem dispanzerju pa je vpeljana dobrih 5 let. V tem času se je, če izhajam iz želja, ki so jih imeli naši psihiatri v zvezi z intervencijami socialnega delavca, izkazala potreba po sodelovanju predvsem v dveh smereh:

1. največkrat sodeluje v začetni, še diagnostični fazi, kjer s podatki o družini, šoli ali delovnem mestu dopolnjuje pacientovo heteroanamnezo;
2. druga oblika pa postavlja pred socialnega delavca konkretne intervencije na delovnem mestu, ki izhajajo iz pritožbe pacienta zdravniku. Tako npr.: premestitev iz enega delovnega mesta na drugega, urejanje odnosov nadrejenih do pacienta, seznanjanje predpostavljene o zdravstvenem stanju pacienta z namenom, da bi razumeli njegovo bolezen in pravilno ravnali z njim. Sodeluje pri ocenjevanju delazmožnosti pacienta, daje priporočila za reševanje stanovanjske in materialne stiske, vendar je teh takoimenovanih klasičnih oblik socialne pomoči veliko manj.

Kdaj, kako in v kakšne namene vzpostavlja socialni delavec stik z delovnim okoljem pacienta, ki se zdravi pri psihiatru zaradi nevrotičnih motenj?

Osnovno načelo dela z nevrotičnimi pacienti naj bi bilo v tem, da se pacienta usposobi, to se pravi z besedami zdravnika, toliko pozdravi, da je sposoben sam reševati probleme v svojem okolju in na delovnem mestu. Tako naj bi tudi delo socialnega delavca izhajalo iz tega osnovnega načela. Vsaka intervencija socialnega delavca naj bi bila usmerjena tako, da jo vsaj delno pomaga reševati tudi sam pacient.

Vspostavljanje stika z delovnim okoljem ni nekaj, kar bi bilo že trdno vpeljano in ni brez nevarnosti za pacienta. Pri tem

delu se pojavljajo številna vprašanja, stališča zdravnikov o tem, ali naj se pacientu z nevrotično simptomatiko nudi tudi taka oblika pomoči, kdaj, v katerih primerih je nujna, kdaj pa škodljiva, niso izdelana in so zelo neenotna.

Socialni delavec se pojavlja v delovni organizaciji kot oseba, ki naj po eni strani pomaga pacientu reševati konfliktna situacije tako, da pojasnjuje njegove oblike reagiranja, po drugi strani pa zdravniku z zbranimi podatki pojasnjuje, kako okolje pacienta sprejema, kako ga sodelavci sploh vidijo.

V večini primerov je pacient seznanjen s tem, da se bo socialni delavec zglasil na njegovem delovnem mestu.

Na kaj vse mora računati, ko navezuje stike z delovnim okoljem pacienta?

Na žalost moram na prvem mestu omeniti naš odnos oziroma prosvetljenost v zvezi s psihiatričnim bolnikom. Čim se predstavim in povem, da prihajam iz Psihiatričnega dispanzerja, občutim in vidim v očeh kadrovikov in mojstrov strah in nezaupanje. Velikokrat naletim tudi na presenečenje: "Kako pa to, da je ta prišel k psihiatru, saj ni nor". Tudi to presenečenje govori za to, da danes še vedno vidimo v psihiatru osebo, ki zdravi le norce. Pri vodilnih ljudeh, ki jim je pred očmi uspešnost delovne organizacije z zdravo delovno silo v narekovaju, se kaj hitro lahko vtihotapi misel, da bi se bilo takega delavca najbolje ob primerni priliki iznebiti. Zato se pogosto dogaja, da skušajo na široko obrazlagati potrebo po invalidski upokojitvi, čeprav pacient in zdravnik na to še pomislila nista.

Šele, ko povem, da pri pacientu ne gre za pravo duševno bolezen, si nekoliko oddahnejo. Nevrotične motnje: glavobol, zbadanje okoli srca, nespečnost, tudi sami poznajo, vse to jim je bližje in bolj sprejemljivo. Te simptome hitro povežejo z jezo, sekiranjem in razburjanjem. Hitro najdejo tudi vzgoke: "Saj ni nič čudnega, kdo pa ne bi popustil v tej dirki in tempu, v katerem živimo". Vendar, tudi tu ni brez nevarnosti za našega pacienta, zlasti, če naletiš na osebo, ki se tudi sama bori z nevrotičnimi težavami: "Nekateri se pa znajdejo. Kdo pa nima takih težav, pa vendar vsi ne hodimo k psihiatru po bolniško". Drugi so o nastanku nevroz slišali že malo več: "Saj vemo, da je njena življenjska zgodovina težka. Vendar, kdo pa je imel vse urejeno."

Tako nekako začne socialni delavec prodirati v delovno okolje pacienta. Te pripombe navajam zato, ker so zelo pogoste in nam tudi marsikaj povedo.

Pri vsakem pacientu, ne glede na to, ali prihajam s konkretno željo ali zbiram podatke o njegovem ponašanju na delovnem mestu, skušam njegove predpostavljene najprej pripraviti na sodelovanje. Ko začutijo, da lahko tudi oni pomagajo, da nam je njihova pomoč dragocena, takrat znajo tudi prisluhniti našim željam in nasvetom. Postanejo pripravljeni iskati možnosti, s katerimi bi lahko pomagali sodelavcu iz stiske, v katero zaide tudi na delovnem mestu.

Še ena pomembna ugotovitev, do katere sem prišla v teh letih seznanjanja z delovnimi organizacijami. Ni dovolj, da ima delovna organizacija sodobno organiziran kadrovske socialni sektor z direktorjem, kadrovikom, referentom za izobraževanje, socialnim delavcem in psihologom. Mnogokrat odhajam ravno iz tako organiziranih služb praznih rok in z neprijetnim občutkom, da bo pacientovo delovno mesto slej ko prej ogroženo. Največkrat je potreben za naše sodelovanje človek, ki ne glede na to, ali ima izobrazbo in potrebno strokovnost, zna prisluhniti našim željam in besedam, ki vidi vrednost vspodbujanja k delu in s tem k dvigu produktivnosti tudi v topli besedi in tovariškem pogovoru o stiskah, ki skoraj nikomur ne uidejo.

Predstavila bi vam nekaj primerov pacientov, kjer je psihiater želel, da vspostavim stik z njihovimi delovnimi organizacijami.

24 letna pacientka prihaja na posvet k psihiatru na lastno željo. V Sloveniji živi 2 leti. Zaposlena je kot sobarica v hotelu. V zadnjem času je postala zelo razburljiva, občutljiva na žalitve. Pri delu se zelo trudi, pa se kar tresti začne. Čuti se zapostavljeno, ker ni Slovenka. Njena nadrejena ima polno pripomb na njeno delo. Pacientka pove o sebi še to, da je izgubila mamo v 6. letu starosti, oče se je ponovno poročil in imel v zakonu še dva otroka. 17 let stara je pobegnila od doma in se zaposlila kot gospodinjska pomočnica. Doma je napravila le 4. razrede osnovne šole. Ko je prišla v Ljubljano, se je vpisala v večerno šolo, končala je že dva razreda. Po končani osnovni šoli misli napraviti še administrativno šolo, rada bi postala strojni knjigovodja. Stanuje v majhni sobici, je precej osamljena. V Ljubljani ima še brata in sestro, z njima se videva, kadar je prosta.

Na delovnem mestu, kjer je zaposlena naša pacientka, mi posreduje podatke o njej šef njene delovne enote.

Pri njih dela drugo leto, je med mlajšimi delavci, vendar so kmalu ugotovili, da je pridna in vestna delavka. Dela kot pomočnica sobarice pretežno v dopoldanskem času. Vedo, da dela večerno šolo, zato so ji tudi omogočili tak delovni čas. Na delo prihaja disciplinirano, je čista in vestno opravlja svoje delo. Po naravi je mirna in tiha. Do zdaj se ni nikoli nič pritoževala.

Njen neposredni vodja oziroma sobarica, ki ji je naša pacientka podrejena, je starejša delavka. Slovenka, ki je znana po svoji vestnosti in navezanosti na delo. Šef pove, da je kar bolana od vestnosti. Cenijo njene kvalitete, vendar je zaradi njenega ravnanja s podrejenimi bilo že veliko težav, marsikatera delavka ji je ušla. Kadar opazi najmanjšo nepravilnost, nanjo ne zna lepo opozoriti, temveč sodelavko ozmerja in nekaj dni z njo sploh ne spregovori besede. Šef je prepričan, da je morala naša pacientka to večkrat doživljati, čeprav ni nikoli nič potožila. Pripomni še, da je zlasti jezljiva na mlajša dekleta.

Tekom razgovora pride šef sam na misel, da bi bilo najbolje za našo pacientko, da bi jo premestil. To bo speljal ob priliki tako, da ne bosta ne pacientka ne njena sodelavka vedeli, zakaj se je za premestitev odločil.

Čeprav sem se na delovno mesto pacientke zglasila predvsem z namenom, da dobim objektivne podatke o njej, se je tekom razgovora pri šefu, ki je imel posluš in občutek za vrednost medsebojnih odnosov na delovnem mestu, našla rešitev, ki jo bo znal speljati neboleče za obe prizadeti. Gledano z našimi očmi, pa je bila odpravljena sprožilna situacija, ob kateri je pacientka nevrotično reagirala.

Druga pacientka se že več let zdravi zaradi depresivnih stanj. Izhaja iz kmečke družine, četrta od enajstih otrok. Opravila je italijansko osnovno šolo. Med vojno je delala za NOV. Po vojni je opravila administrativno in upravno politično šolo. Je poročena, nima otrok. Z možem se dobro razume. Zaposlena je v računovodstvu. V službi kakšnih konfliktov ni imela, vendar ne more delati, zaradi tega ji je hudo. Želi stalež. Ob nadaljnjih kontrolnih pregledih pacientka ne navaja nobenega izboljšanja, povdarja svojo delanezmožnost.

Zdravnik prosi za podatke iz delovnega mesta.

Personalka delovne organizacije oceni našo pacientko kot vestno, marljivo delavko, ki je pri delu sicer malo počasna, zaradi tega pogosto ostaja na delu tudi po opravljenem rednem delovnem času, da pride na tekoče. Vedno je svoje delo jemala resno in čutila zanj odgovornost. Med sodelavkami je priljubljena, nikoli ni prihajala v konflikte.

Zadnje tri mesece pa je v delovni organizaciji zaradi neuspešnosti prišlo do hudih trenj, vpeljana je prisilna uprava. Prisilni upravitelj izpeljuje drastične ukrepe. Tako se dogaja, da imajo pacientkini sodelavci v isti sobi zelo različne dohodke, v zadnjem času se širijo govornice, da bodo ostali samo tisti, ki imajo zahtevano strokovno izobrazbo. Pri tem so prizadeti predvsem starejši delavci, med njimi tudi naša pacientka. Njihov položaj je nesiguren.

Personalka zagotavlja, da pacientka ni med tistimi, ki jih čaka odpoved, saj jo štejejo med najbolj vestne in zanesljive delavce.

V tem primeru sem v delovnem okolju naletela na situacijo, ki je v celotnem kolektivu povzročila preplah in nesigurnost, naša pacientka pa je morala poiskati pomoč pri psihiatru, zateka se v stalež, čeprav skoraj ni možnosti, da bi ji grozila odpoved.

Tretji pacient pa se nam pokaže v malo drugačni luči.

57 letni krojač se zdravi na dispanzerju zaradi psihoreaktivnih stanj. Navaja nespečnost, razburljivost, ob vsakem razburjenju ga pogosto boli srce, ves se trese. V takih stanjih ga doma popade strah, ker živi sam. Postal je tudi zelo pozabljiv.

O sebi pove, da je razvezan, sin mu je umrl, s hčerko in bivšo ženo nima stikov. Tudi njegov oče je bil krojač, prisilil ga je, da se je izučil njegove obrti. Pacient je redno zaposlen leto in pol. Prej se je lo let preživiljal s privatnim delom, ne da bi imel urejeno zavarovanje. V sedanji službi je odkril neke nepravilnosti, to je javil naprej. Izključili so ga, pa je s tožbo dosegel, da so ga morali vzeti nazaj. Od takrat mu kar naprej nagajajo. Izživajo ga, nalašč ga zmerjajo, si zapisujejo napake, ki jih pri delu naredi v razburjenosti.

Zdravnik prosi za podatke iz delovnega mesta.

Pacientovo delovno mesto je v majhni obrtni delavnici, kjer je zaposlenih 8 ljudi. Sprejela me je šefinja in še nekaj sodelavcev, vsi so po vrsti izjavljali, da bodo tudi oni kmalu morali poiskati pomoč pri psihiatru, če bomo pacienta spet poslali na delo.

Sprejet je bil na delovno mesto prikrojevalca. Prva dva meseca, ko je bil še v poskusni dobi, je bil na delu prizadeven in z njim niso imeli težav. Kmalu po sklenitvi rednega delovnega razmerja, pa je začel tožiti, da je bolan na srcu, odšel je v stalež za dva meseca. Ko bi moral nastopiti redno delo, je samovoljno vzel redni letni dopust, ne da bi to delovni organizaciji javil. Ker o njem ni bilo glasu so ga po 7. dneh odjavili. Vložil je tožbo in zmagal, postopek je tekel 6 mesecev. Morali bi mu povrniti osebni dohodek za vse te mesece, ko se je tožaril po sodišču in nič delal. Ker pa je dohodek obrtne delavnice tako majhen, da nimajo posebnih skladov, so sklenili, da mu bodo po obrokih vračali osebni dohodek. S tem se ni strinjal in spet vložil tožbo. 14 dni potem, ko je spet začel delati, je prinesel poslovodkinji zdravniško mnenje njegove splošne zdravnice, iz katerega je razvidno, da opozarja delovno organizacijo, da se pacient ne sme razburjati, ker bi to lahko imelo zanj usodne posledice. Kopijo tega mnenja je dal poslovodkinji v opozorilo. Odkar ima to potrdilo, je že 8 krat zapustil delovno mesto in odšel, češ, da se ne počuti dobro. Sodelavci ocenjujejo njegovo početje kot izkoriščanje in izsiljevanje.

Pri delu je postal nestrpen, rad bi delal po svoje, samo komandiral, ne pa krojil, kot mu je bilo določeno. Kar naprej nekaj grozi, tako jih je prijavil, da ob sobotah ne delajo, čeprav imajo urejen 42 urni delavnik. Tožil jih je, ker so mu določili število dni letnega dopusta po delovni dobi, ki jo ima zabeleženo v delavski knjižici. Na sodišču pa je pokazal še druge dokumente. Ker ga ni na delo, nikoli ne javi, sami morajo spraševati lečečo zdravnico, če je v staležu. V enem letu in pol, odkar je pri njih, je delal neprekinjeno le dva meseca, ko je bil v poskusni dobi.

V delovni organizaciji ne želijo, da se pacient vrne na delo. Zdi se jim, da je z njim sicer res lahko kaj narobe, vendar pa občutijo njegovo ponašanje kot izsiljevanje, pravijo, da je bolj "žleht" kot pa bolan. V njegovem potrdilu, s katerim vedno maha,

vidijo orožje, s katerim se bo vedno izmazal, krivi bodo pa oni.

V tem primeru nisem mogla računati na možnosti sodelovanja z delovno organizacijo v smislu razumevanja pacientovega reagiranja. Kasneje je bil sprožen postopek za oceno pacientove delazmožnosti pred invalidsko komisijo.

To je bilo nekaj primerov, iz katerih se je dalo razbrati, s kakšnim namenom vspostavlja socialni delavec stik z delovnim okoljem naših pacientov.

Popolnoma zgrešeno bi bilo, če bi se socialni delavec pojavil v delovni organizaciji kot samaritanec, ki trka na usmiljena srca, ali pa celo kot pacientov absolutni zaščitnik s tem, da začne razgovor z napadom na njihove, za nas popolnoma nepravilne postopke. V obeh primerih bi bilo zanj zelo slabo, ko bi se čez določen čas spet pojavil v isti delovni organizaciji za drugega pacienta.

Kot sem že omenila, se pojavlja socialni delavec v delovni organizaciji v dvojni vlogi. Po eni strani skuša zdravniku posredovati pacientovo ponašanje, njegovo delovno sposobnost, njegovo sprejetost med sodelavci, po drugi strani pa išče možnosti reševanja konfliktnih situacij tako, da pridobiva k sodelovanju nadrejene in sodelavce, pa tudi pacienta. Šele takrat, ko začutijo, da tudi oni lahko nekaj prispevajo, da so nam potrebni, da imamo vanje zaupanje, lahko pride pred njih z željami in nasveti. Vsa njegova stališča pa morajo vsebovati osnovna načela dela z nevrotičnimi pacienti in morajo biti vsklajeni s stališči zdravnika psihiatra.

Uspešnost socialnega dela na tem področju vidim le v tem, da se ga jemlje kot eno izmed mnogih oblik, s katerimi se bolniku lahko nudi terapevtska pomoč, da bo postal uspešen in zadovoljen na delovnem mestu.

Ob pripravah na spremembo družinske zakonodaje

Marija Cigale

KAJ SI LAHKO OBETAMO OD NOVE ZAKONODAJE O DRUŽINI

Natančno tako vprašanje smo si zastavljali pred nekaj leti, saj je bila nova družinska zakonodaja že večkrat zelo "aktualna". Cela leta so delale komisije, in pred dvema leti smo dobili celo že predlog za izdajo zakonika o družini; takrat so se diskusije zgoščevale predvsem ob vprašanju, ali naj bi bila to v celoti ali samo deloma zvezna zakonodaja. Odgovor je bil skoraj vedno, da bi na tem področju morali imeti "jugoslovansko" pravo in da je le zelo malo vprašanj, ki bi jih lahko urejale republike samostojno.

Odločitev, ki je bila kasneje sprejeta, namreč, da morajo republike izdati lastne zakone s tega področja, pa še ne pomeni, da bo vsaka republika imela drugačne zakone. Rečeno je bilo namreč, da bi se morale republike vsaj glede temeljnih določb te zakonodaje dogovoriti; zato so vsi predlogi trenutno še vprašljivi, ker ne vemo, koliko jih bo treba v procesu dogovarjanja prilagajati drugim. Povrhu pa tudi način dogovarjanja med republikami še ne teče najbolje. Skratka, poglobitno vprašanje, ki smo si ga toliko let zastavljali, kaj naj bo enako in kaj različno, še malo ni rešeno, menim pa, da imamo po novem, torej z dogovarjanjem, celo manj možnosti, da pridemo do rešitev, ki se vsaj nam zde naprednejše.

V Sloveniji smo doslej pripravili prvo gradivo za nove zakone s področja družinske zakonodaje tako, da smo upoštevali slovenska mnenja o predlogih za nove rešitve, ki jih je predlagala bivša zvezna komisija. Prvi pogled v to, trenutno še popolnoma "delovno" gradivo, je najbrž za marsikoga pomenil pravo razočaranje, saj je očitno, da nova zakonodaja sploh ne bo pomenila revolucije; še najpopolnejša novelizacija, ki bi jo lahko izvedli, bi bila jezikovna, saj se je v tem času pravniški jezik že posodobil in nekoliko približal običajnim pravilom slovenske slovnice.

Vsebina zakonov pa bo seveda le malo spremenjena in marsikdo bi se celo lahko strinjal z mnenjem, da pravzaprav nimamo sla-

be zakonodaje, le izvaja se včasih slabo - to pa je ugotovitev, ki je v Jugoslaviji že tako splošna, da bi si lahko izmislili že zanjo kratico.

Toda, gledano realno, in če si celo odmislimo, da bomo morali nekatere določbe, ki bi morda Sloveniji čisto ustrezale, spremeniti, da bodo sprejemljive tudi za druge (ker živimo pač v enotnem jugoslovanskem prostoru, kjer je mnogo selitev prebivalstva in narodnostno in republiško mešanih družin in bi bilo malce nerodno, če bi npr. ena republika dovoljevala razvezo brez vsakih težav, druga pa sploh ne) si moramo priznati, da bi bilo tudi iluzorno pričakovati da bomo karkoli lahko postavili na glavo. Načelni pomen, ki ga ima npr. zakonska zveza, lahko morda spremenimo za nianso, npr. iz "osnovnega" temelja družine v "običajni" temelj družine, popolnoma jasno pa je, da se bodo ljudje poročali še naprej, in če jim matičar ob tem obredu prebere pet ali pa petnajst členov zakona, ni posebno bistveno. Kot rečeno: novi zakoni bodo morda lahko jezikovno lepši, zaporedje členov ustreznjše, nekaj členov bo tudi nekoliko drugačnih - v smislu, kot jih je že popravila praksa - najbrž pa ne bomo imeli bistveno drugačne zakonodaje o družini.

In kakšne so predvidene spremembe?

V tezah za zakon o zakonski zvezi smo kot novost predvideli nekoliko spremenjene določbe glede zakonske zveze. Po novih predlogih bi zakonca lahko zahtevala sporazumno razvezo, lahko pa bi razvezo predlagal tudi samo eden izmed zakoncev. V vsakem primeru bi predlog za razvezo moralo obravnavati sodišče. Zakonca bi lahko zahtevala sporazumno razvezo, če bi se poprej dogovorila oziroma sporazumela o vseh skupnih vprašanjih npr. o nadaljnji oskrbi in vzgoji otrok, delitvi premoženja, stanovanja, preživljanju itd. Sodišče bi predvsem moralo ugotoviti, ali je sporazum primeren glede otrok in bi moralo dobiti tudi mnenje socialne službe.

Razvezo zakonske zveze pa bi lahko zahteval tudi eden izmed zakoncev, sodišče bi moralo ugotoviti, ali je zakonsko razmerje toliko omajano, da nadaljnje skupno življenje ni več smiselno. Skratka: kot razlog bi ostal sedanji splošni razlog, medtem, ko bi sedanji "absolutni" razvezni razlogi (npr. nezvestoba, duševna bolezen, daljša zaporna kazen itd.) bili

našteti samo kot vzroki, oziroma primeri, ki lahko vodijo do take omajanosti zakonskega razmerja, da je razveza upravičena. Popolnoma pa bi odpadlo vprašanje krivde, tako da novi zakon ne bi nikjer več govoril o "krivem" zakoncu ali "nekrivem" zakoncu. Rahla sled presojanja o krivdi za polom zakonske skupnosti pa naj bi ostala samo še v določbah o preživnini za tistega izmed zakoncev, ki bi po razvezi ostal brez sredstev za življenje. Pri tem določilu smo se diplomatsko izognili besedi "krivda" in napisali, naj bi sodišče pri odločanju o zahtevi za preživnino upoštevalo tudi "razloge, zaradi katerih je bila zakonska zveza razvezana".

Če se zakonca ob razvezi ne bi mogla sporazumeti glede nadaljnjega varstva otrok, bi tako kot dosedaj odločalo sodišče, komu naj se otroci dodelijo, obvezno bi bilo tudi mnenje socialne službe. Če se zakonca ne bi mogla sporazumeti o delitvi skupnega premoženja, bi se to enako kot doslej presojalo v posebnem postopku, s to spremembo, da bi deleži na skupnem premoženju načeloma veljali kot enaki, dokler ne bi zakonca dokazala drugačnega razmerja. Dodali pa smo tudi določbo, naj bi imel tisti izmed zakoncev, ki je zaradi razveze zakonske zveze utrpel posebno škodo (npr. ob sklenitvi zakonske zveze opustil poklic ali šolanje) pravico zahtevati posebno odškodnino.

Nov je tudi predlog, naj bi sodišče imelo možnost, napotiti zakonca, ki zahtevata razvezo, na ustrezno strokovno institucijo in začasno odložiti sklepanje o razvezi. Trenutno je ta možnost seveda še čisto abstraktna, ker ustrezne institucije, to je posvetovalnice za zakonce, nimamo.

V tezah za zakon o razmerju med starši in otroci je ena izmed novosti določilo, da se nezakonski otroci pravno popolnoma izenačijo z zakonskimi; to pomeni, da bi odslej tudi v primeru, če se očetovstvo ugotovi z odločbo sodišča, nastalo sorodstveno razmerje med otrokom in očetovim sorodstvom. Ta določba je na tem mestu samo načelna, konkretizirati pa bi se morala predvsem v dednem pravu.

Druga predvidena sprememba je, da bi v primeru, če starša ne živita skupaj, tudi roditelju, ki ne živi z otrokom, priznali pravico sodločanja glede otrokovega varstva in vzgoje - zlasti pri pomembnejših odločitvah - seveda v primeru, če ta

roditelj izpolnjuje tudi obveznosti do otroka. V primeru spora bi slej ko prej morala posredovati socialna služba. Ta določba po našem mnenju daje vsaj neko moralno satisfakcijo tudi tistemu roditelju, pri katerem ne živi otrok, ki pa skrbi za otroka. V posameznih primerih pa to seveda pomeni tudi več dela za socialno službo.

Pri poglavju o ugotavljanju očetovstva je v predlogu dodana možnost, da oče prizna otroka za svojega tudi pred skrbstvenim organom. Tožbo za ugotovitev očetovstva pa bi tudi vnaprej lahko vložila v otrokovem imenu le mati, in le, kadar otrok nima matere, ali če ta nima opravilne sposobnosti, skrbnik s privolitvijo socialne službe.

Za poglavje o preživljanju, na katerega je bilo največ pripomb, nismo mogli iznajti ničesar novega. Starši so dolžni preživljati svoje otroke, otroci pa svoje starše, to vsekakor velja; preživljanje se lahko na predlog prizadetega tudi iztoži v sodnem postopku; kako pa doseči, da bi vsak, ki je to dolžan, tudi plačeval primerno preživnino, ne vemo.

Največ novega predvidevajo teze za zakon o posvojitvah. Predvsem je v tezah navedena toliko željena možnost za popolno posvojitvev. Nepopolna posvojitvev - torej sedanja oblika - bi bila še možna, toda družina, ki želi posvojiti otroka, bo lahko po novem dobila tudi popolnoma svojega otroka; tak posvojenček bi bil v vsem izenačen z lastnim otrokom, posvojitelji pa bi imeli tudi popolnoma enake dolžnosti in pravice, kot če bi bil to njihov otrok. Taka posvojitvev se tudi ne bi mogla razvezati.

Teze predvidevajo tudi ureditev vprašanja, o katerem je bilo zadnje čase mnogo pisanja, namreč posvojitve našega otroka s strani tujega državljana. Taka posvojitvev naj bi načeloma bila dovoljena, če ni za določenega otroka posvojitvev doma; kot zakonska določba je to zadnje seveda vprašljivo, vsekakor pa bi moralo obveljati kot strokovni princip. Teze predvidevajo tudi, da lahko posvoji otroka samska oseba, ali zakonski par, ali pa eden izmed zakoncev otroka drugega zakonca. Ne bi pa mogel posvojiti tujega otroka samo eden izmed zakoncev, kot je bilo možno doslej; mnenje je celo, da bi bila posvojitvev - razen kadar gre za otroka drugega zakonca - dovoljena samo zakonskemu paru, ker samo na ta na-

čin posvojeni otrok dobi pravo družino.

Teze za zakon o skrbništvu se le malo razlikujejo od določil sedanjega zakona. Tu najbrž novosti praktično ne bo. Pač pa se v teh tezah najočitnejše pojavlja vprašanje, ki je sicer vezano tudi na ostale zakone s področja družine, vprašanje naziva organa, ki opravlja skrbniške zadeve. Zvezni predlog za izdajo zakonika je namesto izraza "skrbstveni organ" predlagal izraz "organ za varstvo družine"; v tezah za zakon o skrbništvu pa je predvideno, da posle skrbniškega organa opravlja socialna služba ali center za socialno delo, kjer ga imajo. Vprašanje je torej, ali si ne bi mogli izmisliti lepšega naziva za socialno službo, ker izraz "skrbniški organ" resnično diši po patriarhalnosti.

Zakon o skrbništvu bi nam dal tudi možnost, da predpišemo neke normative o kadrih, ki naj delajo v okviru skrbstvenega organa. To je eno izmed določil, ki tudi v medrepubliškem dogovarjanju verjetno ne bo sporno, ker tu pač lahko republika predpisuje tisto, kar ustreza njeni razvojni stopnji. Čeprav so v nekaterih slovenskih občinah velike težave in kljub temu, da je trenutno najbrž neugoden čas, bi tu lahko naredili korak naprej.

V Sloveniji smo že v času, ko se je diskutiralo o zvezni družinski zakonodaji, zagovarjali mnenje, da spada v ta sklop tudi zakon o rejništvu, ki v nekaterih republikah ni pomemben. Tudi ta zakon, čeprav je relativno novejši (izšel je leta 1960), bi se lahko nekoliko menjal. Predloge za spremembo tega zakona je že lansko leto pripravilo Društvo rejnic in smo jih v najnovejših tezah v glavnem vse upoštevali. Spremembe naj bi bile predvsem: novi zakon naj bi urejal rejništvo tudi kot obliko varstva določenih kategorij odraslih oseb, ker to varstvo v resnici praktično že obstoji, uvedla pa naj bi se tudi možnost opravljanja rejništva kot samostojno poklicno dejavnost, na osnovi katere bi si lahko posamezni rejniki pridobili pravico do zdravstvenega, invalidskega in pokojninskega zavarovanja. Seveda te pravice ne bi imel vsak rejnik, ampak le tisti, ki bi izpolnjeval pogoje, določene v zakonu, to so po sedanjih predlogih, da ima v rejništvu najmanj dva otroka, ali eno odraslo osebo, ali enega otroka, prizadetega v telesnem ali duševnem razvoju.

Navedeno predstavlja v glavnem vse pomembnejše spremembe v družinski zakonodaji, ki so trenutno predvidene, kot rečeno, pa ni še prav nič jasno, katere izmed teh bodo lahko prišle v zakone. To bo med drugim odvisno tudi od mnenj tistih, ki jim bomo poslali teze v razpravo.

Če sklenem vprašanje, kaj si lahko socialne službe obetajo od nove družinske zakonodaje, bi se odgovor glasil nekako takole: vsebinsko (ali za posameznika) ne kaj bistveno novega, za socialne službe pa kvečjemu več dela in odgovornosti, kot doslej.

Poročila

ZAPIS O STROKOVNEM IZPOPOLNJEVANJU V FRANCIJI

V jeseni leta 1969 sem zaprosil za štipendijo Ministrstva za zunanje zadeve Francije. Vse posredovanje za pridobitev štipendije je opravil Zavod SRS za mednarodno tehnično sodelovanje v Ljubljani preko istoimenskega zveznega zavoda v Beogradu. V prošnji sem navedel željo, da bi se izpopolnjeval v Centru za usposabljanje in raziskovanje v kraju Vaucresson. Dne 7/4-1970 sem bil poklican v Beograd na francoski konzulat, kjer sem uspešno opravil pismeni in ustni izpit iz francoskega jezika. Tako sem bil poplačan za ves trud, ki sem ga vložil v učenje francoščine.

Sredi meseca decembra sem prejel obvestilo, da mi je štipendija dodeljena in, da naj nastopim izpopolnjevanje v Franciji 28. decembra 1970.

Tako sem se na službi za organizacijo stažev ministrstva za zunanje zadeve Francije zglasil določenega dne. Ko so spoznali (to seveda ni bilo težko!), da sem začetnik v francoščini in, da se prvič v življenju srečujem z živo francosko besedo, so postopali po njihovi praksi in mi tako kot vsem ostalim inozemskim štipendistom, določili dvomesečno izpopolnjevanje v jeziku v mestu Vichy, ki leži 340 km jugovzhodno od Pariza. Tu deluje že nekaj let avdio-vizuelni center za moderne jezike (kratica "CAVILAM"), ki je pod stalno kontrolo univerze v mestu Clermont-Ferrand. Vse stroške jezikovnega izpopolnjevanja plača za svoje štipendiste ministrstvo za zunanje zadeve.

Dne 4/1-1971 sem dopoldne prišel v Vichy, popoldne pa sem že pričel z obiskovanjem jezikovnega tečaja. Tečaj je trajal dnevno po 5 ur, dopoldne in popoldne, učenje poteka v laboratoriju z najsodobnejšimi tehničnimi pripomočki za učenje jezika in v razredu, kjer smo prav tako vedno imeli vsa potrebna avdiovizuelna sredstva. V prostem času pa smo tečajniki obiskovali različne kulturne prireditve javnega značaja ali pa prireditve, ki so bile organizirane posebej za nas. V tečaju je stalno okrog 60 - 80 študentov iz vsega sveta. Priprava v zvezi s tečajem, izdelava pismenih nalog ali priprava referatov vzame

tečajniku dnevno še najmanj tri ure časa. Tako sem že po enem mesecu pripravil predavanje o Jugoslaviji in ga podal v razredu.

Med koristne oblike učenja jezika spadajo tudi enodnevni ali večdnevni izleti v različne kulturne, industrijske ali športne centre v okolici mesta Vichy.

Tako sem ostal v Vichyju do konca meseca februarja. Vsak mesec sem moral izdelati obsežno pismeno poročilo o napredovanju v jeziku in ga poslati ministrstvu za zunanje zadeve Francije. Šola CAVILAM mi je ob koncu tečaja izdala posebno diplomu o znanju francoskega jezika.

Potek strokovnega izpopolnjevanja

V začetku marca 1971 sem tako nastopil dejansko svoj strokovni del izpopolnjevanja v Franciji.

Kot sem že navedel, sem prosil za izpopolnjevanje v Vaucressonu. Želel sem se spoznati z delom Centra za usposabljanje in raziskovanje, ki pripada ministrstvu za pravosodje. Ta center sem spoznal prej po različnih člankih o dejavnosti tega centra. Še bolj pa sem se seznanil z dejavnostjo centra iz različnih francoskih publikacij o raziskavah centra (dve izmed njih sem tudi prevedel za potrebe študije o uvedbi prostovoljnih sodelavcev v socialno delo, ki jo je opravila Višja šola za socialne delavce v Ljubljani leta 1968). Tako sem se že pred odhodom v Francijo dobro seznanil s francoskim sistemom obravnavanja otrok in mladoletnikov pred sodišči in v okviru različnih strokovnih služb. Omenjeni študij mi je omogočil sestaviti program za spoznavanje francoskega sistema obravnavanja otrok in mladoletnikov. Že oboddaji prošnje za izpopolnjevanje sem sestavil podroben program, kaj želim videti v Franciji.

V programu sem predlagal, da bi se spoznal z organizacijo mladinskega kazenskega sodstva, z delovanjem različnih strokovnih služb v pripravljalnem postopku proti mladoletnikom, s sistemom diagnostično-triažnih centrov in vzgojnih zavodov, s sistemom kazenskih sankcij zoper mladoletnike in njihovim izvrševanjem, predvsem z izvrševanjem strožjega nadzorstva, ki ima v Franciji dolgo tradicijo, poleg tega pa sem želel spoznati organizacijo in delo socialne službe, predpise rodbinskega

prava in varstva vedenjsko in osebnostno motenih otrok in mladostnikov, spoznati programe in način usposabljanja mladinskih sodnikov, socialnih delavcev in specialnih vzgojiteljev za vedenjsko in osebnostno moteno mladino.

Ministrstvo za zunanje zadeve je v celoti sprejelo tako sestavljen program o čemer sem bil obveščen z vabilom na nastop izpopolnjevanja.

Ob mojem prihodu v Pariz v začetku meseca marca mi francoska stran ni predložila natančnejšega programa za moje delo. Napoten sem bil na Nacionalni center za pravosodni študij pri ministrstvu za pravosodje. Omenjeni center je bil nato odgovoren za moje strokovno izpopolnjevanje. Glavni vodja mojega dela ves čas 4 mesečnega bivanja v Parizu je bila gospa NEURAZ, namestnica direktorja omenjenega centra.

Z vodjem izpopolnjevanja sva se dogovorila, da bom prva dva meseca v Parizu delal na mladinskem sodišču, ostala dva meseca pa v že omenjenem centru za usposabljanje in raziskovanje v Vaucressonu, S takim razporedom sem bil izredno zadovoljen.

Svoje delo sem tako začel na mladinskem sodišču v Nanterru (Tribunal pour Enfants de Nanterre).

Od kraja Rosny, kjer sem stanoval v študentskem naselju za tuje študente (predvsem štipendiste ministrstva za zunanje zadeve Francije) do sodišča v Nanterru sem potreboval dnevno 2 uri za prihod na sodišče in 2 uri ponovno za povratek (peš, avtobusni prevoz, podzemna železnica). Na mojo še večjo nesrečo sem večino potovanja skozi Pariz opravil s podzemno železnico, tako sem bil seveda prikrajšan tudi za turistično ogledovanje mesta. Na mojo prošnjo sem bil že po 14 dneh premeščen na mladinsko sodišče v kraju Bobigny. Od stanovanja do sodišča sem sedaj potreboval le 3/4 ure v eno smer. Tu sem ostal do konca mojega izpopolnjevanja na sodišču.

V začetku meseca maja pa sem se preselil in začel z delom v centru za usposabljanje in raziskovanje v Vaucressonu. Center ima 60 enoposteljnih sob za tuje stažiste in za domače obiskovalce različnih seminarjev, konferenc in kongresov.

Moram povedati, da so se pogoji mojega dela in bivanja v Franciji neprimerno izboljšali s preselitvijo v Vaucresson.

Tu sem našel izredno prijazno in vzpodbudno okolje za moje strokovno delo. Prav gotovo gre prav centru v Vaucressonu največja zasluga, da sem ob koncu mojega bivanja v Franciji pravzaprav kar nerad sprejel vozovnico za povratek v domovino. Moje zahvale centru ob odhodu osebno in kasneje pismeno so le skromno povračilo za njihovo izredno prijaznost in trud, da bi bilo bivanje nas tujih stažistov kar najbolj prijetno in strokovno uspešno. Kadarkoli se sedaj spomnim na moje bivanje v Franciji, se mi spomin vedno najprej ustavi prav v Vaucressonu, največja zasluga gre za to ljudem, ki vodijo in delajo v tem centru, svoj delež pa doprinese tudi naravno okolje centra, saj se nahaja v velikem parku, polnem stoletnih dreves, zelenic in rožnih gredic. Osrednja stavba centra pa je romantičen gradič iz prejšnjega stoletja.

Vtisi o Franciji in Francozih

Opisovanje vtisov je nehvaležen posel, saj v času 6 mesecev, kolikor sem jih preživel v Franciji ni mogoče spoznati naroda, zato so lahko moji vtisi nepopolni in napačni, ustvarjeni le na podlagi enostranskega opazovanja določene skupine prebivalstva. Resnica je namreč, da sem se ves čas gibal le v strokovnih krogih mladinskih sodnikov, javnih tožilcev, preiskovalnih sodnikov, komisarjev policije in samih policistov (iz brigad za mladoletnike), specialnih vzgojiteljev, socialnih delavcev, direktorjev različnih zavodov in odgovornih strokovnjakov za različne službe. Vendar menim, da to ne more motiti mojega vtisa, saj je vsak strokovnjak tudi najprej človek in ga njegova stroka ne more popolnoma spremeniti. Zato se moji vtisi nanašajo pač na tiste Francoze, ki sem jih srečeval in jih spoznaval kot strokovnjake, hkrati pa tudi kot ljudi.

Pred odhodom v Francijo sem bil opozorjen, da so Francozi zaprt narod, da je težko prodreti k njim, da so skratka nedostopni in previdni pri stikih s tujci. Tudi sami Francozi so mi ničkolikokrat zatrjevali, da so egoistični, zaverovani v svoje privatniško življenje in da pomeni pravo redkost biti povabljen v njihovo družbo, še posebno obiskati njihov dom. Že prvi dan mojega dela v Parizu sem bil prijetno presenečen, ko sem bil povabljen na kosilo domov k mladinskemu sodniku, pri katerem sem začel svojo prakso. Še bolj pa me je presenetil prijazen sprejem doma pri ženi in otrocih, ki so vsi hoteli čim več izvedeti o Jugoslaviji. Še prej sem v Vichyju dve ne-

delji preživel v družini direktorja največje tovarne cementa v pokrajini. Dom družine je bil 20 km oddaljen od Vichyja, vedno pa je prišla po mene z avtom direktorjeva žena in me zvečer zopet pripeljala nazaj na moje stanovanje. Med bivanjem v Parizu sem bil večkrat povabljen na dom vzgojiteljice, ki dela na mladinskem sodišču, kjer sem bil na izpopolnjevanju. Pri obedih je bila navzoča tudi socialna delavka, ki dela v največjem ženskem zaporu v Parizu. Ob enem takih obiskov sta mi uredili še sestanek in razgovor s psihiatrom, ki se ukvarja z zdravljenjem alkoholikov v psihiatrični bolnišnici.

Vse prijaznosti, ki sem je bil deležen v Vaucressonu pa sploh ne morem opisati.

Navedeni so le nekateri izrazi francoske prijaznosti, da ne omenjam manjših uslug s prevozi z osebnimi avtomobili v neuradnem delu mojega bivanja, spremljanja pri obiskovanju raznih kulturnih ustanov, sprejemov v vzgojnih in drugih zavodih itd.

V splošnem je bil odnos do mene vedno prijazen in odkrit, v diskusijah bodisi uradnih ali privatnih, so bili moji sogovorniki vedno odkriti, tudi kritični do francoskega političnega življenja in prav tako do določenih strokovnih struktur, ki so toge in državno centralistične.

Strokovnjaki vseh profilov se zavedajo pomanjkljivosti obstoječih delovnih sistemov, hkrati pa so absolutno pedantni in ne odstopajo od danih sistemov, dokler tega ne odobri državna administracija. Spoštovanje oblasti je na višku, živijo po ustaljenem redu, brez večjih sprememb (saj velja v kazenskem pravu še vedno skoraj nespremenjeni zakon Code Napoleon iz leta 1812). Čeprav se zavedajo togosti sistema, ga spoštujejo. Ljubijo red v državni administraciji in pravno varnost.

Zdi se mi, da so Francozi dosegli visoko stopnjo v razvoju demokracije in odgovornosti državnih in partijskih voditeljev. Na dnevnem redu so diskusije z državnimi in partijskimi voditelji v dnevnem časopisju, v radiu in televiziji. Voditelji raznih partij javno vrednotijo svoje cilje in delovanje, vsa svoja stališča morajo javno zagovarjati. Ob vsakem pomembnejšem notranjem ali svetovnem dogodku se pojavi na televiziji odgovorni predstavnik vlade, ki pove svoje mnenje o dogod-

ku. Že naslednji dan pa se pojavijo v časopisih kritike izrečenega mnenja. Glede odnosa do odgovornosti pa le podatek, da je napravil samomor bivši župan mesta, ki je dal dovoljenje za domačo zabavo ob poroki v neki dvorani, kjer so se vdrla tla in se je več ljudi smrtno po nesrečilo, še prej pa je takoj po dogodku odstopil od svoje funkcije.

Ne morem, da ne omenim tudi številnih stavk v Franciji. Vest o stavki v tovarni RENAULT je obšla ves svet. Toda v Franciji skoraj ni dneva brez stavke. Sam sem na lastni koži doživel posledice stavke vseh delavcev, ki delajo v prevzgojnih ustanovah, zato je tudi Center v Vaucressonu za en dan "izumrl", vsi smo bili brez hrane, saj je ekonom na predvečer stavke zaklenil vse shrambe in kuharice so ostale lepo doma ves dan. Občutil sem tudi posledice stavke prometnega osebja, saj sem zato hodil iz Vaucressona peš v Pariz (7 km do najbližje postaje podzemne železnice). Stavka je ob mojem odhodu domov trajala že lo dni, na poslopju železniške postaje v Vaucressonu je bil le skromen listek z napisom: "PAS DU TRAIN" ("nobenega vlaka") in nič več. Postaja zaklenjena, vse kot izumrlo.

Pogosto so v Parizu velike demonstracije in pohodi nekaj deset tisoč ljudi, enkrat za ta, drugič za drugi namen. Obveznost je le, napoved stavke ali pohoda in policija se praviloma ne vmešava. Moram reči, da meni kot večini tujih študentov, ki smo stavke doživljali bolj ali manj prizadeto, ni bilo popolnoma jasno, kakšen namen imajo, saj se ni nikoli nič izboljšalo po njih, pogosto pa celo samim ljudem ni bilo čisto jasno zakaj stavkajo, vedeli so le, da bo jutri stavka, da se ne dela, da lahko ostanejo doma, kaj več pa je vedel le manjši krog voditeljev stavke.

V Franciji je prostitucija kazniva in vsakdo, ki bi kakorkoli pomagal pri njenem razvijanju. Res pa je, da je bil marca 1971 podan v francoskem parlamentu predlog za dovolitev ponovnega odpiranja javnih hiš. V Parizu pa je prostitucije dovolj tudi brez takega zakona, o tem se lahko prepriča vsak obiskovalec sam. Videti pariško četrt Pigalle sodi k nujnemu programu obiska Pariza za vse tujce. Pigalle je pravzaprav romarski cilj vsakega tujca. Zvečer opazite polne avtobuse predvsem Nemcev, Angležev, Holandcev, ki jih že vožnji pripelejo na Pigalle. Tu je prostitucija raznih vrst, oblik in cen. V tej četrti delujejo številne dobrodelne organizacije

(često cerkvene), ki skrbe za mlada dekleta, ki so že zašla ali pa je šele nevarnost, da zaidejo na pot prostitucije.

Pariz še vedno ni pozabil nemirov mladine leta 1968. Vendar Pariz ni nikoli miren. Študentska in delavska mladina bojuje večno borbo s policijo in družbenim redom. Prevrščanje avtomobilov, razbijanje trgovin, napadi in pretepi s policijo, to je vsakdanjost Pariza. Za 1. maj sem neposredno doživel tak boj med mladino in policijo na ulici Sant Michel (ki je znana študentska ulica, saj so na tej ulici vse pomembnejše univerzitetne ustanove, vključno Sorbonna). Francoska javnost ni popolnoma enotna glede sredstev za pomirjenje mladine, tudi ni enotnosti glede vloge policije, nekateri zahtevajo intervencije policije zoper mladino, drugi to zavračajo. Ne glede na to pa nemiri kažejo na nezadovoljstvo z obstoječim sistemom francoske družbe. Vprašanje je le ali so nosilci nemirov in odpora sposobni dati Franciji kaj boljšega, ali so njihove metode in cilji smotni.

Ne nazadnje je treba omeniti še drugo mladino, ki ne povzroča "aktivnih" problemov, ki je navičez nenevarna. To so množice hipijev, ki poležavajo ob Seini (središče je most Pont Neuf v bližini cerkve Notre Dame de Paris), fantje in dekleta v raztrganih, umazanih in pisanih oblačilih, posebna "moda" so dolge bele srajce, ki jih nosijo fantje in dekleta. Javnost ni preveč zaskrbljena zaradi teh "odpornikov" modernega življenja, toda strokovnjaki, ki skrbe za mladino, si tu ne vedo še pomagati.

ZA ZAKLJUČEK

Kakor so me pred odhodom v Francijo prevevale različne bojazni, tako vprašanje jezika, drugih ljudi, drugih navad, pa sem se veselil dela in spoznavanja področja na katerem delam in se želim še izpopolnjevati. To je področje družbene skrbi za osebnostno neprilagojeno mladino in za mladoletne prestopnike.

Kes je, da je 6 mesecev kratka doba, toda zadostna, da sem se mogel vsaj površno seznaniti z nekaterimi specifičnimi problemi socialnega in sodnega varstva otrok in mladoletnikov, kar je bila tema mojega strokovnega izpopolnjevanja. Zdi se mi, da sem z vsem študijem, obiski in diskusijami le spoznal osnovne smotre in cilje, sredstva, metode, kadre in organizacijo varstva tako prizadete mladine.

Poleg tega pa sem spoznal, da je med ljudmi različnih narodnosti, jezikov in političnih pogledov veliko več skupnega kot pa odbijajočega in razlikovalnega. V to sem se imel priliko prepričati tako v času življenja v šoli v Vichyju, kot kasneje v Parizu in Vaucressonu, kjer sem bil skupaj z Japonci, Nemci, Argentinci, Kubanci, Grki, Rusi, Čehi, Indonezijci, Švicarji, Švedsi, Afganistanci, Turki, in kdo bi vedel za imena vseh malih afriških dežel, katerih strokovnjake sem srečeval med svojim delom v Franciji. Vsa ta mešanica narodov in ras je v Francijo prišla z edinim ciljem, pridobivati si strokovno znanje, pobirati elemente dobrega v francoskem sistemu in po povratku v svojo domovino čim bolj koristno uporabljati pridobljeno znanje.

Na strokovnem izpopolnjevanju v Francijo sem šel z bogatim znanjem in izkušnjami pri delu v domovini, poznal sem dejavnost socialne službe in zakonodajo s področja socialnega in pravnega varstva otrok in mladoletnikov. Tako sem lahko opazoval in spoznaval francosko zakonodajo in ureditev iz popolnoma določenega zornega kota naše ureditve in naše prakse in ves čas sem lahko primerjal francoski sistem s tem, kar se pri nas smatra za dobro in uspešno, kar mi sami spoznavamo za pomanjkljivo in se trudimo, da bi izboljšali.

Kot poznavalec naših razmer, naše pravne ureditve in prakse, sem se lahko aktivno in popolnoma enakopravno vključeval v vse strokovne diskusije s francoskimi strokovnjaki, tako s sodniki, socialnimi delavci, vzgojitelji itd. Nema lokrat sem iz njihovih ust slišal pohvalo našega pravnega sistema ali naše prakse in odkrito izrečeno obžalovanje, da francoska državna administracija ni naklonjena, da bi se Francozi zgledovali po tujih deželah, še najmanj pa po kakšni socialistični deželi kot je Jugoslavija, ki na marsikaterem področju političnega in ekonomskega življenja vzbuja zavidenje in občudovanje v evropskih deželah. Na nek način sem dobil vtis, da se francoska administracija boji, da bi njihovi strokovnjaki z obiskom tujine spoznali, da je francoski sistem le tradicija, da je tog in že na marsikaterem področju zastarel. To bi seveda pomenilo določeno nevarnost, ki bi zahtevala spremembo in preobrazbo sistema, modernizacija administracije in strokovnega dela. Vsaka državna uprava pa se takih sprememb boji.

Francoskim strokovnjakom sem pogosto posređoval našo ureditev, naše izkušnje, naše težave in probleme. Nema lokrat so pohva-

lili našo ureditev in naša prizadevanja, da "poberemo" v svetu kar je dobrega in naprednega, ne glede na to ali izvira iz zahoda ali iz vzhoda, z leve ali desne strani. Slišal sem pohvale na svobodo našega strokovnega dela, brez pritiskov in utesnjevanj s strani togega državnega administrativnega aparata, kar vse je v Franciji izrazito prisotno.

Na koncu tega kratkega splošnega zapisa o mojem strokovnem izpopolnjevanju v Franciji morem s ponosom ugotoviti, da sem znal francoskim kolegom v polni meri prikazati našo ureditev, naše izkušnje, probleme in prizadevanja. Slišal sem mnogo pohvale na naše delo z mladino in na zakonodajo in prakso, to pa je prav gotovo pomenilo določen doprinos za afirmacijo našega pravnega reda izven domovine. Bolj ali manj glasno izraženo občudovanje francoskih kolegov (teoretikov, praktikov, uslužbencev visoke državne administracije), me je navdajalo s ponosom, da je naša ureditev dobra, da smo na pravi poti pri skrbi za vedenjsko in osebnostno motene otroke in mladoletne prestopnike, potrebno pa je naša prizadevanja le še pomnožiti in povečati.

Franci Brinc

MELNARODNA SOCIALNA SLUŽBA - NE POZNA MEJA

Mednarodna socialna služba (Service Social International - kratica SSI, mi bomo v tem sestavku uporabljali kratico MSS) je bila ustanovljena leta 1921 in je privatna organizacija s ciljem pomagati ne glede na narodnostno, religiozno ali politično pripadnost migrantom in vsem tistim osebam katerih človeški problemi segajo preko državnih meja. MSS letno pomaga okrog 90.000 družinam ali posameznikom v več kot 100 deželah.

Zakaj MSS

Potreba po ustanovitvi take službe je nastala zaradi vedno bolj množičnega preseljevanja ljudi iz enega na drugi konec zemeljske oble in s tem v zvezi nastajajočimi številnimi človeškimi problemi, ki jih je bilo težko reševati zaradi različnosti civilizacij in raznovrstnosti in kompleksnosti za-

konodaj. Meje povzročajo pogosto situacije, ki jih pomaga uspešno rešiti MSS. Navajamo nekaj takih primerov:

- V majhni vasi na Kreti je živel Mihael brezskrbno življenje vse do dne, ko je zdravnik ugotovil hudo bolezen. Mihaela bi lahko rešila le operacija v inozemstvu. Grška Sekcija MSS je prosila za pomoč francosko Sekcijo. Ob sodelovanju različnih služb je bilo v nekaj dneh vse urejeno: našel se je kirurg, ki bo opravil operacijo, našla se je francoska družina grškega porekla, ki bo sprejela mater na stanovanje in zbrana so bila potrebna denarna sredstva za potovanje matere in otroka v Francijo. Mihael je ostal 5 mesecev v bolnišnici, mati ga je lahko vsak dan obiskovala, bila je zaposlena nekaj ur dnevno, da se je lahko tako preživljala. Mati in otrok sta se naučila francosko. Vse se je srečno končalo in MSS je rešila otroka več.
- Marija, 21-letna Italijanka je odpotovala v Anglijo, da bi se izpopolnila v znanju jezika. Končala je administrativno šolo in se je želela osamosvojiti. Njeno prilagajanje na angleško življenje ji je povzročalo velike težave. Različnost podnebja, okolja, prehrane in delo, vse to je povečevalo njeno odtujitev. Družina, ki jo je sprejela, je z vznemirjenjem opazovala njeno neuravnovešenost, ki se je vsak dan stopnjevala, zato je prosila za nasvet svetovalca MSS. Po posvetu s psihiatrom in nekajdnevni hospitalizaciji je bila pripravljena repatriacija. Toda Marija se je temu upirala, ni se hotela vrniti k staršem in priznati svoj neuspeh. MSS je nato v sodelovanju z zdravniki in različnimi zdravstvenimi in socialnimi ustanovami v Angliji in v Italiji organizirala potovanje in nov dom za Marijo do njene popolne ozdravitve.

Kaj dela MSS

Dejavnost MSS je usmerjena tako na individualno kot na splošno področje.

Na individualnem področju socialni delavci MSS zaradi svojega posebnega znanja lahko svetujejo in pomagajo posameznikom in družinam pri reševanju njihovih problemov, ki nastajajo zaradi geografskih razdalj ali različnosti jezika, zakonodaje, kulture, navad. MSS lahko pomaga družini s finančno podporo, z repatriacijo, z urejanjem državljskih zadev, z zaposlitvijo mlado-

letnih ali odraslih oseb, s posvojitvijo otroka ali družinsko namestitvijo odrasle osebe. V nekaterih deželah, kjer je to potrebno, je MSS v pomoč migrantom in za njihovo boljše adaptacijo organizirala različne aktivnosti, npr. tečaje jezikov, družbene centre, svetovanje glede sklepanja zakonskih zvez ali posvojitve med različnimi nacionalnostmi ali rasami.

Na splošnem področju sodeluje MSS na mednarodnih sestankih, ki obravnavajo probleme migracije z različnih aspektov. Povreduje svoja spoznanja in praktične izkušnje o socialnih problemih družin in posledicah migracij mednarodnim organizacijam in jim predlaga potrebne ukrepe za izboljšanje položaja migrantov.

Financiranje MSS

MSS je socialna organizacija privatnega značaja. Materialna sredstva za svoje delovanje si pridobiva z darili posameznikov ali kolektivov. Vsaka nacionalna Sekcija prispeva po svojih zmožnostih k splošnim stroškom centralnega sedeža organizacije.

Struktura MSS

Sedež organizacije je v Ženevi, v 20 državah so sekcije MSS (navajamo le evropske članice: Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Grčija, Italija, Nizozemska, Švica, Velika Britanija, ZR Nemčija) in v več kot 100 deželah so dopisniki. Vsako sekcijo vodi administrativni svet, ki mora imeti obvezno zaposlene šolane socialne delavce.

Mednarodni svet združuje predstavnike vseh nacionalnih sekcij in člane nekaterih ostalih mednarodnih organizacij. Sestaja se vsako drugo leto, proučuje poročila o pretekli aktivnosti, sprejema program dela in proračun za prihodnje obdobje.

Tekoče zadeve organizacije vodi izvršni komite. Direktor pa vodi delovanje centralnega sedeža v Ženevi, koordinira in usmerja delovanje nacionalnih sekcij in jih informira o novih problemih in njihovem reševanju.

PRIPIS

Franci Brinc

Velja spodbudno geslo, da MSS ne pozna meja tudi za našo deželo? Ali je morda v delu naše socialne službe še vedno preveč pri-

soten obstoj meja, ki ločijo dežele ? Najbrž ni krivična ocena, če rečemo, da je še vedno premalo povezanosti naše socialne službe z možnimi pomočniki pri reševanju naraščajočega števila socialnih zadev, ki zahtevajo sodelovanje med različnimi socialnimi službami v različnih deželah. Naša socialna služba, razen redkih izjem in če seveda izvzamemo bolj reprezentativno kot dejavno vključenost nekaterih forumov ali celo samo posameznikov, ni dovolj prisotna v evropskem dogajanju, kjer se tudi na področju socialnega varstva kaže težnja po povezovanju. So temu krivi predsodki, ker je socialna služba drugod drugače organizirana in ji pripisujemo tudi drugačne ideološke attribute, provincialni strah pred suverenim stikom s svetom, samozadostnost in indolenca ne sprejemati novih zvez, ker pomenijo tudi nove obveznosti, birokratske ovire pri poskusih neposrednega stika službe z drugimi službami v svetu ? Odgovor ni samo v tem, niti ga najbrž ni mogoče preprosto oblikovati. V spomin mi le prihaja obisk g. Moserjeve, pomočnice direktorja MSS iz Ženeve predveč kot tremi leti. Prijazen sprejem povsod, zagotovila o splošni pripravljenosti sprejemati njeno ponudbo po tesnejšem sodelovanju v MSS - znana manira, ki ne obrodi sadov in jih, vsaj kot mi je znano, tudi v tem primeru ni. Roka, ki jo je ponudila MSS naši socialni službi, pa, upam, ostaja še vedno odprta.

Tone Brejč

SOCIALNI DELAVCI ŽELIJO POGIOBITI STROKOVNO ZNANJE

(Ob anketi Višje šole za socialne delavce)

Dve leti šolanja ni dovolj

Že nekaj časa velja med jugoslovanskimi socialnimi delavci in šolami prepričanje, da znanje, ki ga pridobi študent v dveletnem šolanju na višji stopnji, ni dovolj široko in poglobljeno. V zadnjih letih so se vse razprave med jugoslovanskimi višjimi šolami za socialno delo sukale okrog vprašanja, ali še naprej šolati socialne delavce po starem ali podaljšati šolanje in začeti s šolanjem na stopnji visoke šole. Danes te dileme ni več. Uvideli smo, da je nujno preiti na stopnjo visoke šole. Ostala so še vprašanja: kako, kdaj, kje in podobno.

Raziskava o socialnem delu v samoupravni družbi

Da bi bile priprave temeljitejše in zahteve po visoki šoli boljše utemeljene, so se jugoslovanske šole za socialne delavce že leta 1969 odločile izvesti raziskavo, ki naj bi dala podatke o potrebah po socialnih delavcih z visoko izobrazbo in smernice za vsebinsko in organizacijsko oblikovanje visokošolskega študija socialnega dela. Ljubljanska šola se je lotila raziskave še posebno prizadevno in je šla pri tem tudi precej v širino. Pred nami so danes štirje zvezki, ki so jih na osnovi podatkov raziskave napisali sodelavci šole. Ivan Jenko obravnava ekonomske vidike socialne problematike ("Primarna razdelitev narodnega dohodka v Sloveniji v obdobju 1962 do 1967"), Bernard Stritih je v delu "Poklicna vloga socialnega delavca" obdelal del podatkov ankete med slovenskimi socialnimi delavci, Blaž Mesec pa je, pravtako na osnovi ankete, prispeval poročilo "Stališča socialnih delavcev do izobraževanja". V četrtem zvezku je objavljen del tabel, ki prikazujejo odgovore na vprašalnik. Ti zvezki so izšli sicer v ceneni tehniki, a v privlačni enotni zunanji podobi kot prvi v novi vrsti strokovnih del, ki jih pripravlja Višja šola za socialne delavce v Ljubljani.

Odziv na poštno anketo: aktivna polovica

Poglejmo nekoliko podrobneje, kaj menijo socialni delavci o svoji šoli in o svojem strokovnem izobraževanju nasploh. Podatki, ki jih navajamo, so bili zbrani s poštno anketo. Vprašalnik, ki je obsegal 103 vprašanja, smo poslali na 661 naslovov, tj. skoraj vsem socialnim delavcem pri nas (v letu 1969). Odzvalo se je 48 % anketiranih: med diplomanti šole je bil odziv 55 %, med zaposlenimi študenti in absolventi 54 %, med nešolanimi socialnimi delavci pa 29 %. Verjetno so odgovorili predvsem aktivnejši socialni delavci, zato ta samoizbrani vzorec ne reprezentira vseh socialnih delavcev. Vseeno pa je dobro vedeti, kaj so odgovorili tisti, ki so vprašalnik vrnil.

Je bilo šolanje ustrezno?

Skoraj dve tretjini anketiranih, ki so na vprašanja o izobraževanju odgovarjali potem, ko so odgovorili na vrsto vprašanj o svojem delu in poklicni problematiki, menita, da je bil učni program in učnovzgojni proces na VŠSD tedaj, ko so oni študirali, v glavnem ustrezen, ostali pa, da je bil delno ustrezen;

zanemarljivo majhen je odstotek tistih, ki menijo, da ni bil ustrezen. Največ ugodnih mnenj o učnem programu in procesu je med anketiranci, zaposlenimi v gospodarskih organizacijah in občinski upravi, sorazmerno manj ugodnih mnenj pa je med anketiranci, zaposlenimi v zavodih za socialno delo in šolstvu. Z ostalih področij se je oglasilo premalo socialnih delavcev, da bi lahko primerjali njihove odgovore. Ostale ugotovitve bi lahko povzeli takole: čim nižja je bila respondentova formalna šolska izobrazba ob vpisu na VŠSD, tem večja je verjetnost, da bo imel ugodno mnenje o šoli.

Čim boljši je bil njegov učni uspeh na zadnji končani šoli pred vpisom, tem večja je verjetnost, da bo imel ugodno mnenje o programu. Pri tistih, ki so bili pred vpisom na VŠSD zaposleni, je večja verjetnost, da bodo imeli ugodno mnenje o šoli, kot pri onih, ki so se vpisali neposredno iz srednje šole.

Pri izrednih študentih je ugodna ocena bolj verjetna, kot pri rednih; slušatelji oddelka za gospodarstvo ocenjujejo ugodneje kot slušatelji oddelka za družbene službe.

Program in šolanje ocenjujejo ugodneje tisti, ki menijo, da študija ni potrebno izboljševati in podaljševati, ki tudi sami ne nameravajo naprej študirati in ki ne žele neposredno sodelovati s predavanji na šoli.

Kaže, da sta v ozadju teh mnenjskih razlik dve različni skupini socialnih delavcev - različni po področjih dela, predizobrazbi, načinu študija in usmeritvi, družbeni aktivnosti in verjetno, še po vrsti drugih znakov. Eno skupino sestavljajo predvsem prve generacije socialnih delavcev, ki so se vpisali na šolo iz prakse, s pomanjkljivo predizobrazbo, in delavcev, ki so študirali izredno, bili ves čas zaposleni in od katerih so mnogi ostali na istem delovnem področju še po končani šoli za socialne delavce.

Drugo skupino sestavljajo mlajši socialni delavci, ki so se vpisali na šolo neposredno s srednje šole, ki so študirali redno, in ki prej niso bili zaposleni.

Več prakse, več psihologije in metodike !

Anketiranci menijo, da je osnovna pomanjkljivost sedanjega izobraževalnega procesa na VŠSD ta, da je premalo praktičnih vaj

in da ni dovolj učbenikov in drugih učnih pripomočkov. Skoraj tretjino glasov je dobil odgovor, da izbor predmetov ne ustreza potrebam prakse. Anketiranci z nižjo izobrazbo ob vpisu predvsem pogrešajo učbenikov, tisti, ki se vpišejo s srednje šole pa praktičnih vaj. Velika večina anketiranih meni, da je študij obogatil njihovo osebnost.

Skoraj polovica anketiranih je predlagala določene dopolnitve sedanjega predmetnika. Največ jih je, ki menijo, da bi bil potreben večji poudarek na psihologiji, pedagogiki in metodi-ki. Med predlogi se pojavljajo češče še psihopatologija, metoda analitičnega dela, pa medicinska znanja, sociologija, pravne vede itd.

Predavatelj na šoli za socialne delavce naj bi bil po mnenju anketiranih predvsem izkušen praktik v socialnem delu, druge njegove lastnosti so tej podrejene.

Mnenja o tem, kakšno naj bi bilo razmerje med predavanji, seminarji, vajami in prakso, so precej deljena. Anketiranci menijo v veliki večini (91 %), da jim znanje, ki so ga bili pridobili v šoli, koristi ali zelo koristi pri vsakdanjem delu, vendar pa menijo, da so o praktičnih delovnih nalogah v šoli zvedeli sicer precej, a ne dovolj. Predvsem tisti socialni delavci, ki so zaposleni v gospodarstvu, se zavzemajo, naj bi se študentje seznanjali s praktičnim delom predvsem v okviru daljše prakse pod mentorstvom socialnega delavca, drugi anketiranci se bolj številčno zavzemajo za izpopolnjen režim vaj.

Skoraj štiri petine anketiranih čuti, da je njihovo znanje pomanjkljivo in se žele strokovno izpopolnjevati. Predvsem si žele več znanja psihologije, metodike, pedagogike in področij, ki so jih navedli tudi kot dopolnitve sedanjega učnega programa. Veliko anketiranih je pripravljeno, da se vpiše na podiplomski študij (43 %). Več kot četrtina je tudi pripravljena sodelovati s predavanji na odprti katedri.

Anketirani menijo, da je ugled višje šole za socialne delavce v javnosti prej nižji kot višji od ugleda drugih višjih šol. Vendar imajo ugodnejše mnenje o ugledu šole v javnosti predvsem tisti anketiranci, ki tudi sami ugodneje ocenjujejo šolski program in izobraževalni proces.

Študij podaljšati in izboljšati !

Skoraj polovica anketiranih meni, da je treba študij podaljšati in izboljšati. Več pristašev ima podaljšanje študija med anketiranci iz šolstva in iz zavodov za socialno delo kot med onimi iz gospodarstva in občinske uprave, več med tistimi, ki so študirali redno kot med izrednimi, več med tistimi, ki so tudi raziskovalno dejavni ali ki se zavzemajo za raziskovalno delo in več med tistimi, ki imajo manj ugodno mnenje o sedanjem izobraževalnem procesu.

44 % anketiranih, ki so izrazili svoje mnenje o pomanjkljivosti dosedanjega šolanja, je kot osnovno pomanjkljivost dosedanjega šolanja socialnih delavcev navedlo, da je šolanje prekratko in prepovršno in se zavzelo v tej ali oni obliki za podaljšanje študija.

Blaž Mesec

SLUŽBA SOCIALNEGA VARSTVA IN OSNOVNA VPRAŠANJA V ZVEZI Z ODPRAVLJANJEM IN PREPREČEVANJEM KRIMINALITETE

Inštitut za kriminološka in sociološka raziskovanja v Beogradu je v dneh 5. in 6. oktobra 1972 leta organiziral na Zlatiboru posvetovanje o službi socialnega varstva in osnovnih vprašanjih v zvezi z odpravljanjem in preprečevanjem kriminalitete. Posvetovanja se je udeležilo okrog 250 oseb, ki delajo v socialnih službah, na sodiščih, tožilstvih in v zavodih za izvrševanje kazenskih sankcij.

Delo na posvetovanju je potekalo že na običajni način, referenti so podali referate, nato pa je sledila po posameznem referatu diskusija.

O vlogi strokovnih služb socialnega varstva s posebnim ozirom na njihovo mesto v kazenskem postopku proti mladoletnikom je govoril referent P e r i ć. Najprej je opisal pogoje za nastanek in razvoj posebnih strokovnih služb za delo z mladoletnimi delinkventi, nato pa vlogo in položaj teh služb po jugo-

slovanskem pravu. Pri tem opisuje organizacijo teh služb, ki so bodisi pri sodiščih, v okviru posebnih ustanov ali pa delujejo v samostojni organizaciji. Delo služb pa opisuje v fazi pred izdajo sodne odločbe (proučevanje osebnosti mladoletnika - kriminološka ekspertiza, centri za proučevanje osebnosti mladoletnika) in po njeni izdaji (izvrševanje kazenskih sankcij, postpenalna pomoč). Ko referent ocenjuje vlogo naših skrbstvenih organov, pravi, da zanesljivo lahko trdimo, da niso opravičili zaupanja, ki jim je bilo dano. Zaupanja pa tudi niso mogli opravičiti, saj so jim to onemogočile prepreke (kot pomanjkanje določene zakonske koncepcije na področju socialnega varstva, pomanjkanje kadrov, predvsem visoko specializiranih in končno organizacijske pomanjkljivosti, saj predstavlja ponekod en sam delavec celotni skrbstveni organ, referat str. 22-23).

Referenti D a j i ć, V u j č i ć, S i m i ć obravnavajo v svojem referatu delo socialne službe v postopku proti mladoletnim prestopnikom. V pripravljalnem postopku je osnovna naloga socialne službe ugotavljanje okolnosti, ki so potrebne za spoznavanje osebnosti mladoletnika, kar šele omogoči ustrezen izbor vzgojnega ukrepa kot pomoč pri resocializaciji mladoletnika. Na vprašanje, ali je skrbstveni organ pristojen, da predlaga sodišču izrek prav določenega vzgojnega ukrepa, referenti odgovarjajo pritrdilno in smatrajo, da je to enotno stališče prakse. Seveda pa tak predlog ni obvezen za sodišče, ki samostojno odloča kakšen vzgojni ukrep bo izreklo mladoletniku. Referenti obravnavajo še eno zanimivo in aktualno vprašanje in sicer, ali lahko predstavnik centra za socialno delo na glavni obravnavi spremeni predlog, ki je podan v pismenem poročilu centra. Čeprav so primeri, ko predstavnik centra na glavni obravnavi spremeni predlog brez posvetovanja s sodelavci centra, ki so sodelovali pri pripravi predloga, referenti sprejemajo drugo rešitev, ki se je naj bi posluževala praksa. Čeprav na škodo hitrosti postopka, pravijo referenti, je smotrno, da se v takem primeru predstavnik centra posvetuje o novem predlogu s centrom. Prav tako (moramo reči, da prvičkrat v naši literaturi) zasledimo v referatu ugotovitev, da je v poročilih skrbstvenih organov, ki so izčrpna in bogata s koristnimi podatki, pogosto v njih tudi nekaj podatkov, ki so odveč za sodišče in le obremenjujejo preglednost poročila (npr. podatki o poteku nosečnosti matere, o poteku poroda, podatki kdaj je otrok shodil, spregovoril, kdaj je dobil prve zobe, navajanje

vajanje s katerimi metodami je bil testiran mladoletnik in koliko točk je dosegel na posamezni merski skali). Referenti dajejo ob koncu pod "drobnogled" sedanjo določbo člena 432 ZKP, ki pravi, da sodišče zahteva "po potrebi" poročilo skrbstvenega organa, kar pomeni, da sodišče lahko tega tudi ne stori. Referenti smatrajo, da je ta določba neustrezna glede na potrebe in dejansko vlogo socialne službe.

O vlogi socialne službe pri izvrševanju mladoletniškega zapora govori v svojem referatu Č e j o v i ć. Tu obravnava samo vsebino kazni mladoletniškega zapora ter vključevanje socialnega delavca v posamezne faze izvrševanja te kazni (sprejemni oddelek, tretman, odpust, pomoč po odpustu).

Olga M a t i ć je v svojem referatu o vlogi službe socialnega varstva pri izvrševanju vzgojnih ukrepov proti mladoletnikom najprej podala splošno sliko organizacije in dela službe socialnega varstva, v pretežni večini referata pa obravnava delo te službe pri izvrševanju vzgojnih ukrepov. Pri tem se njena izvajanja opirajo na zakonodajo, podatke in razmere v republiki Srbiji, vendar menimo, da nekatere njene ugotovitve veljajo tudi za naše slovenske razmere. Referentka opisuje trojno vlogo skrbstvenega organa pri izvrševanju vzgojnih ukrepov: priprave na začetek izvrševanja vzgojnega ukrepa, obveze skrbstvenega organa pri izvrševanju izrečenih vzgojnih ukrepov, za katere je sam pristojen in tretja zelo obsežna naloga je spremljanje izvrševanja vzgojnih ukrepov in uspehov resocializacije, poročanje sodišču o doseženih uspehih, obiskovanje zavodov v katerih so mladoletniki, predlaganje sodišču, da ustavi ali spremeni izrečeni vzgojni ukrep itd. Na koncu referentka obravnava še prakso in težave pri izvrševanju posameznih vzgojnih ukrepov.

Referat o službi socialnega varstva in njenem delu pri nudenju pomoči delinkventom v postpenalnem obdobju je podal P a u n o v i ć (profesor višje šole za socialne delavce v Beogradu). V referatu obravnava pomen dobro organizirane postpenalne pomoči, kot končne faze prevzgoje ter prakso in organizacijo službe socialnega varstva na tem področju. Pri tem še posebej obravnava pomanjkljivosti v delu zavodov pri usposabljanju gojencev za življenje na prostosti in pri pripravi gojencev na odpust. Za boljše delo vseh zainteresiranih ustanov in služb bi bilo potrebno med drugim dopolniti tudi pravne predpise, ki urejajo to področje.

V zadnjem referatu pa je J a š o v i ć obravnaval sistem pre-
vencije prestopništva mladih. Ko podaja definicijo prevecije
prestopniškega ponašanja mladih, ugotavlja, da je to sistem
ukrepov s katerimi se preprečuje nastanek prestopniškega po-
našanja in odpravlja njegovo širjenje. Za naše razmere ugotav-
lja, da prevencija prestopništva mladih kot posebna aktivnost
družbenih in državnih dejavnikov ni toliko razvita, da bi bilo
mogoče govoriti o vsklajenem in k istemu cilju usmerjenem si-
stemu ukrepov in aktivnosti. Tak sistem je bolj stvar teore-
tične opredelitve kot pa praktične realizacije. To pa ne po-
meni, da na področju prevecije ni določene aktivnosti. Nas-
protno, problematika prestopniškega ponašanja mladih je pogo-
sto predmet pozornosti številnih družbenih organov, organiza-
cij in skupnosti, pri čemer je pogosto povdarek na preprečeva-
nju in odpravljanju tega negativnega družbenega pojava. Podvze-
majo se tudi praktični ukrepi. Toda v celoti lahko rečemo, da
prevladuje na tem področju verbalizem pred konkretnimi akcija-
mi. Med tem pa tudi tisto, kar se v praksi podvzema, nima zna-
čaja celovitosti in ne tvori povezane celote z ostalimi ukrepi
in aktivnostmi, kar je po pravilu posledica pomanjkanja potreb-
nega sodelovanja. Na koncu referent poskuša podati osnovne de-
javnike, ki jih je treba upoštevati pri načrtovanju in izva-
janju prevecije prestopniškega vedenja mladih. Ti dejavniki
so: družina, šola, družbeno-politične organizacije, druge or-
ganizacije in strokovna združenja občanov, družbeno-politične
skupnosti, delovne organizacije, specializirane ustanove so-
cialnega varstva, služba za notranje zadeve, sodišča, ustanove
za izvrševanje kazenskih sankcij, sredstva množičnega obveščā-
nja in občani. Šeše vsklajeno delovanje teh dejavnikov, orga-
nov in organizacij, da lahko pozitivne rezultate na področju
prevecije prestopništva mladih.

Franci Brinc

Z A K L J U Č K I

S POSVETOVANJA "SLUŽBA SOCIALNEGA VARSTVA IN OSNOVNA VPRAŠANJA V ZVEZI Z ODPRAVLJANJEM IN PREPREČEVANJEM KRIMINALITETE" x

Udeleženci posvetovanja "Služba socialnega varstva in osnovna vprašanja v zvezi s preprečevanjem in odpravljanjem kriminalitete", ki je bilo 5. in 6. oktobra 1972 leta na Zlatiboru, so na osnovi pripravljenega gradiva o položaju in delu službe socialnega varstva v kazenskem postopku in v postopku za izvrševanje kazni mladoletniškega zapora in vzgojnih ukrepov ter v postpenalnem obdobju in o vključevanju službe v najširše aktivnosti preventivnega značaja, potem, ko so izmenjali mnenja in iskustva, ugotovili naslednje:

Strokovne službe socialnega varstva imajo številne in pomembne naloge pri preprečevanju in odpravljanju prestopništva. Sodobne metode dela v pravosodju in v kazenskih in vzgojno poboljševalnih ustanovah, ki so osnovni predpogoj za doseganje zadovoljivih rezultatov na tem področju, zahtevajo tudi vsestransko udeležbo strokovnjakov v službah socialnega varstva, specializiranih za posamezne vrste dejavnosti. Služba socialnega varstva bi se morala pri tem bolj kot doslej vključevati v delo že v trenutku prvega obvestila o delinkventnem ponašanju mladoletnika in ne čakati na z zakonom predvidene ukrepe organov pregona. V ta namen je potrebno, da organi za notranje zadeve redno obveščajo službo socialnega varstva takoj, ko odkrijejo, da je storjeno dejanje ali prekršek.

V tem trenutku strokovne socialne službe niso povsod enako sposobne, da zadovoljijo zahteve in obveze, ki se pred njih postavljajo. K takšnemu stanju prispeva več dejavnikov. Predvsem odnos teritorialno političnih skupnosti do terenskih služb socialnega varstva. Toda tudi odnos celotne družbene skupnosti ne odraža stvarne situacije in potreb službe pri reševanju konkretnih problemov, ki so prisotni na področju odpravljanja vzrokov in preprečevanja prestopništva. Službe socialnega

x Prevod srbohrvaškega teksta zaključkov, ki je objavljen v Jugoslovenski reviji za kriminologiju i krivično pravo, št. 4/1972, je za to objavo pripravil Franci Brinc.

varstva ne dobijo zadostnih materialnih sredstev za opravljanje svojih dejavnosti in ne dovolj ustreznih kadrov. Zaradi tega ukrepi, ki se podvzemajo za odpravljanje vzrokov prestopništva v celoti in z ozirom na prestopnike niso sistematični in se ne izvajajo na način, ki bi zagotavljal trajnejše uspehe v odpravljanju prestopniškega ponašanja. Te službe nimajo zadosti kvalificiranega kadra, ker takemu kadru ne morejo zagotoviti ustreznih delovnih pogojev. "eugodno stanje je zlasti v tistih teritorialno političnih skupnosti, ki nimajo organizirane službe socialnega varstva in tudi ni pogojev, da bi se te službe organizirale, čeprav se ravno v tem okolju pojavljajo številni in zahtevni problemi na področju socialnega varstva. Pri tem se ti odprti problemi pogosto prenašajo tudi na druga področja in tako postane situacija še bolj zapletena. Stališče posameznih strokovnjakov in strokovnih ustanov, da v takšnem okolju niso potrebne službe socialnega varstva, je ocenjeno kot napačno.

Nepopolnost in nenatančnost v obstoječih predpisih, kakor tudi pomanjkljiva in nepopolna diferenciacija vzgojnih ustanov prispevajo, da je dana situacija še težja. Prav tako delo različnih služb, ki jim je poverjeno odpravljanje in preprečevanje kriminalitete ni vsklajeno, vsled česar se po nepotrebnem drobijo sile in sredstva, ne dosežejo pa se pričakovani rezultati.

Na osnovi vsega navedenega so udeleženci posvetovanja sprejeli naslednje

z a k l j u č k e

1. Socialno varstvo je samostojna družbena in strokovna dejavnost, ki v kazenskem postopku nima samo naloge "proučevanja primera", temveč mora biti njen osnovni cilj mladoletnik in njegova prihodnost, zato je služba obvezna, da v vseh fazah postopka stremi k odpravljanju vzrokov, ki so privedli do delinkventnega ponašanja in da prepreči njegovo ponavljanje (povratništvo).

Da bi se to uresničilo, je potrebno, da dobijo službe socialnega varstva ustrezno mesto in da se jim dajo na razpolago materialna sredstva, ki bodo omogočila normalno opravljanje njihovih dejavnosti.

2. Mladoletniško prestopništvo je poseben družbeni pojav, ki zahteva sodelovanje strokovnjakov različnih profilov, ki se morajo še posebej specializirati za delo na odpravljanju in preprečevanju deviantnega ponašanja mladoletnikov.
3. Z obstoječimi predpisi v pripravljalnem postopku ni urejeno neobhodno procesno sodelovanje med službo socialnega varstva in organi za notranje zadeve. To sodelovanje pa je potrebno že od prvega stika organov za notranje zadeve z mladoletnikom, sicer ni mogoče doseči končnega in popolnega uspeha. Zato bi bilo smotno, da se o tem stiku takoj obvestijo službe socialnega varstva, da bi lahko s svoje strani pravočasno in brez odlašanja podvzele potrebne socialno varstvene ukrepe.
4. V sodelovanju med organi pregona in službo socialnega varstva ni potrebno toliko povdarjati hitrost postopka, ker ima to neugodne posledice na popolnost proučevanja osebnosti mladoletnika in njegovega okolja s strani strokovnih delavcev službe socialnega varstva. Pri tem je treba zlasti upoštevati, da je pripravljalni postopek samo osnova za končno fazo dela s prestopnikom - fazo tretmana.
5. Za doseganje zadovoljivih rezultatov v delu z mladoletnimi prestopniki je posebno pomembno, da se zagotovi enoten nivo tretmana ob koriščenju najsodobnejših metod in zbranih iskustev prakse različnih vzgojno poboljševalnih in drugih ustanov. Da bi se to doseglo, je nujno neprekinjeno in vsestransko sodelovanje med vsemi politično teritorialnimi skupnostmi in ustreznimi strokovnimi službami na njihovem območju.
6. Resne težave nerazvitih in manjših teritorialno političnih skupnosti, ki nimajo organizirane službe socialnega varstva, je treba, dokler ne organizirajo lastne službe za delo z mladoletnimi prestopniki, odpravljati s koriščenjem uslug služb socialnega varstva, ki obstojajo in delujejo na področju sedanjih, bolj razvitih teritorialno političnih skupnosti, na osnovi medobčinskega sodelovanja.
7. Postopek za spremembo in dopolnitev kazenske zakonodaje, ki je v teku, bi moral biti osnova za resno proučevanje vrste vzgojnih in vzgojno poboljševalnih ukrepov, njihove prilagojenosti potrebam službe v borbi proti deviantnemu ponašanju ter pristojnosti in načinov njihove uporabe.

Pri zavodskih vzgojnih ukrepih bi bilo potrebno proučiti, ali so že podani pogoji, da se sprejme le en enoten ukrep oddaje v vzgojno poboljševalni zavod, na osnovi posebnosti tretmana glede na osebnostne značilnosti mladoletnikov pa se naj izvrši natančnejša kategorizacija ustanov, v katerih se ukrep izvršuje.

8. Vzporedno s tem bi bilo potrebno spremembe v zakonodaji izkoristiti tudi za urejanje stanja na področju prekrškov. Tu se kljub večjemu številu primerov te vrste delinkventnega ponašanja reagira bolj mehanično in izključno z ukrepi retributivnega značaja tako, da ni mogoče reči, da se z njimi doseže kakršankoli trajnejši cilj. Službe socialnega varstva na tem področju sploh niso našle svojega mesta, čeprav je med storilci prekrškov, posebno nekaterih, ki so na področju javnega reda in miru družbeno bolj nevarni (prostitutcija, potepuštvu, huliganstvo, vandalizem, kršitve javnega reda itd.), veliko število mladoletnikov.

Obstoječe stanje je toliko resno, da zahteva analizo in angažiranje službe socialnega varstva v širših razmerah, kakor doslej in mnogo bolj popolno sodelovanje med to službo in sodniki za prekrške.

9. Postpenalna zaščita delinkventov spada v najbolj nerazviti del aktivnosti služb socialnega varstva v procesu prevzgoje mladoletnikov in predstavlja najslabši člen celokupnega kazensko poboljševalnega sistema.

Za njeno izboljšanje in preprečevanje povratništva je potrebno kadrovsko okrepiti službe socialnega varstva v ustanovah za izvrševanje kazenskih sankcij in v občinskih skrbstvenih organih.

Socialne službe v ustanovah in matičnih občinah morajo delovati po vsklajenih programih postpenalne pomoči delinkventom. Hkrati je potrebno, da občine zagotovijo ustrezna materialna sredstva tudi za to dejavnost.

10. Postopki v okviru postpenalne pomoči so predvsem strokovni postopki in jih morajo, da bi bili uspešni, uporabljati strokovnjaki določenih profilov.

Poleg strokovnjakov morajo pri nudenju postpenalne pomoči

sodelovati tudi družbeni dejavniki izven službe socialnega varstva. Zato je treba v skladu z obstoječimi predpisi osnovati posebne odbore za pomoč osebam odpuščenim iz ustanov za izvrševanje kazenskih sankcij.

V teh aktivnostih imajo pomembne naloge sodišča, ker se njihova vloga ne konča z ugotovitvijo krivde delinkventa in odmero kazenske sankcije, temveč se nadaljuje skozi stalni sistematični nadzor nad izvrševanjem kazni in v skrbi za potrebe delinkventa po odpustu iz ustanove, v kateri se je izvrševala kazenska sankcija. Dosedanja praksa kaže, da sodišča niso uspela, da izvršijo vse svoje naloge, kar je najresnejši opomin za bodoča prizadevanja.

11. Preventivna aktivnost na tem področju mora priti bolj do izraza. Pri tem morajo sodelovati institucionalizirane službe, posamezniki in družba v celoti in to organizirano, neprekinjeno in po sistematično izdelanih in oblikovanih načrtih in programih.
12. V okviru preventivnih in represivnih aktivnosti ni dovolj, da se usmerimo le na otroke in mladoletnike, katerih ponašanje ni v skladu z moralnimi in pravnimi normami, temveč je potrebno podvzemati tudi ukrepe za urejanje družinskih razmer.

Tedaj, kadar je to potrebno, bi morali uporabljati tudi kaznovanje staršev, če je njihov odnos do otrok v nasprotju s pravnimi predpisi (npr. člen 196 KZ) in v neposredni vzročni zvezi z asocialnim in antisocialnim ponašanjem njihovih otrok.

PORTOROŠKO POSVETOVANJE
O PREPREČEVANJU NEGATIVNIH POJAVOV MED OTROCI IN MLADINO ^x

Podatki o deviantnih dejanjih mladih kažejo, da število prekrškov in kriminalnega vedenja med mladostniki narašča. V triletnem obdobju je število ukrepov zoper mladoletne prestopnike naraslo tudi za 60 odstotkov. Mladinska kriminaliteta predstavlja četrtno vseh kaznivih dejanj v Sloveniji. Raziskovanja in izkušnje dokazujejo, da z represivnimi ukrepi ne dosegamo učinkovitih rezultatov pri vzgoji in prevzgoji mladih. S pravočasno preventivno dejavnostjo bi lahko bistveno zmanjšali število negativnih dejanj, vendar pa nimamo ustreznih vzorcev ukrepanja, ki bi jih lahko pri prevenciji uporabljali.

Prav zaradi tega je SZDL, skupaj z Republiškim sekretariatom za zdravstvo in socialno varstvo in Kriminološkim inštitutom organizirala posvetovanje o koordinirani družbeni akciji na področju preprečevanja negativnega vedenja med otroki in mladino. Triinpetdeset organizacij, zavodov oziroma ustanov je poslalo na posvetovanje 130 udeležencev. Na plenarnih zasedanjih je petindvajset avtorjev prebralo povzetke svojih referatov, nato so udeleženci v 8 skupinah razpravljali o posameznih temah. S pestro sestavo skupin je bilo omogočeno soočenje stališč, predlogov in mišljenj posameznikov z različnih področij dela do istega problema. Po vsaki razpravi so skupine pripravile sklepe, ki so bili sproti posredovani vsem udeležencem. Na osnovi teh sklepov so posamezne skupine pripravile poročilo o svojem celotnem delu, ki je bilo prebrano na zadnjem plenarnem zasedanju.

Na posvetovanju so bile oblikovane naslednje osnove za načrtovanje, bodoče dejavnosti na področju preprečevanja negativnega vedenja med otroki in mladino:

^x Poročilo govori o posvetovanju o koordinirani akciji za preprečevanje negativnih pojavov med otroki in mladino, ki so ga v času od 8. do 10./1-1973 organizirali v Portorožu RK SZDL, Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo in Kriminološki inštitut pri pravni fakulteti.

- Preseči je potrebno gledanje, da so posamezne institucije sposobne same reševati probleme negativnega vedenja med otroki in mladino. To mora postati skrb vsakega posameznika in družbe v celoti. Prvi korak v tej smeri je že storila RK SZDL, kot najbolj množična družbenopolitična organizacija, s svojo pobudo za organizacijo portoroškega posvetovanja.
- Prevenција ne pomeni drugega kot dobro in k razvoju zdrave osebnosti usmerjeno delovanje vseh oblikovalcev otrokovega razvoja, tako institucionalnih in neinstitucionalnih. Prevenција ne more obstajati, če celotna družba ne deluje v smislu preventivnih učinkovanj.
- V okviru celotne družbene naravnosti na prevenциjo, je velikega pomena vključitev interesnih dejavnosti. Razmišljanja in razprave so bile usmerjene na takšne oblike dejanj in vedenja mladostnikov, katere sicer še ne predstavljajo prestopništva, vendar so najpogosteje že na njegovem pragu.

Vzrokov za tako vedenje ne moremo iskati samo v mladih, v mnogo večji meri jih najdemo v družini, šoli, okolju, in vzgledih, ki jih dobivajo iz tiska, TV in filmov in iz moralne prakse celotne družbe.

Ravno na področju prevencije imajo posebno mesto vse oblikovalne, nadzorujoče in namensko organizirane institucije vseh vrst (od vrtcev, malih šol, osnovnih, srednjih in drugih šol, vzgojnih posvetovalnic), posebne službe za obravnavo otrok in mladostnika kot npr. socialne službe, milica, sodišča, vzgojni zavodi ter družbenopolitične organizacije, razna interesna društva, klubi in druge asociacije ljudi.

Udeleženci posvetovanja so poudarili, da so oblike, zgradba in delovna usmerjenost naštetih družbenih organizmov, le deloma prilagojene svoji funkciji, da premalo sodelujejo med seboj in niso dovolj učinkoviti. Njihovega uspešnega delovanja ne ovira samo pomanjkanje materialnih sredstev in kadrov, neprimerna družbena klima, ampak tudi njihova zaprtost, (institucionaliziranost) ter enostranost in predvsem pomanjkljiva delovna povezanost ter odtujenost od vpliva staršev, prizadetih občanov, in celotne soseske. Pri tem gre predvsem za pravočasno zaznavanje in usklajeno ukrepanje npr. družine, šole, ožje soseske, interesnih organizacij in drugih.

Sredstva in akcije v zvezi s prevenциjo bodo zato najbolj

smotrno naložena, če bodo usmerjena na obdobja, ki so bistvenega pomena za oblikovanje otrokove osebnosti. Kasneje se učinkovitost naložb v preventivno delovanje zmanjšuje, narašča pa nujnost po naložbah v kurativne in represivne institucije.

Družina predstavlja okolje otrokove primarne socializacije in je ravno zato izrednega pomena s stališča zgodnje prevencije. Treba je izoblikovati jasno zahtevo po neposredni odgovornosti vsakega člana naše družbe, posebej staršev, glede nudenja in zagotavljanja osnovne vzgoje mladi generaciji. Iz tega sledi, da moramo velik del preventivsko zasnovanih ukrepov usmeriti na formiranje staršev (npr. organizirati šole za starše v okviru DU oziroma sredstev javnega obveščanja, uvažati družinsko pedagogiko v šole ali pa poiskati v okviru KS ustrezne oblike izobraževanja staršev (npr. v obliki posvetovalnic za odrasle). Vendar pa potrebuje družina pri vzgoji in skrbi za otroka ter pri ustvarjanju urejenih socialnih razmer organizirano družbeno pomoč. Ta pomoč bi se morala razširiti na vse otroke, ne glede na to, iz kakšne družine prihajajo. Poudarjeno je bilo, da nezadostne zmogljivosti otroškega varstva otežkočajo zgodnje odkrivanje in obvladovanje otrok, ki kažejo potencialne znake negativnega vedenja.

Oblikovalno vlogo mladostnika pa bi morale v večji meri prevzeti tudi šole. V tem smislu so se zavzeli za spremembe v delu šole:

- predvsem je potrebno postaviti v ospredje oblikovalno funkcijo šole
- potrebno je izpopolniti programe v kadrovskih šolah za učitelje s pedagoško in psihološko vsebino
- potrebno je posodobiti oblike dela s starši.

Šola naj bi postala usklajevalec vseh dejavnikov (strok. služb, interesnih dejavnosti, staršev in drugih udeležencev v oblikovalnem procesu otrok).

Glavni vzrok, da šola še ne more prevzeti take vloge, je po oceni udeležencev njena izključno izobraževalna usmerjenost. Z reformo v šolstvu moramo doseči, da bo postala šola vzgojno-izobraževalna institucija, ki bo odprla svoje delovanje navzven, k staršem, v krajevno skupnost, k vsem drugim oblikovalnim organizmom. V ta krog pa moramo vključiti tudi mlade in

jim omogočiti sodelovanje v procesih odločanja (šolska samouprava, organizacija in vodstvo različnih ustvarjalnih akcij in podobno). To bi bila najbolj učinkovita oblika preprečevanja negativnega vedenja mladine.

Službe, ki se poklicno ukvarjajo s preprečevanjem negativnih pojavov - predvsem implicitno ob svojem delu, (to so šolska svetovalna služba, socialna služba, vzgajališča), so lahko izredno pomembno dopolnilo pri preventivnem delovanju družine, VVZ in šole. Čeprav se tudi te službe borijo s kadrovskimi in materialnimi problemi, bi lahko bolj uspešno opravljale svojo vlogo na področju prevencije, če bi sodelovale z vsemi občani in organizirale ter sodelovale navzven, predvsem v okolje, v krajevno skupnost.

Delovanje vseh omenjenih organizmov pa bi moralo biti prežeto z aktivnostmi s področja interesnih dejavnosti. Interesne organizacije so lahko v pomembno oporo pri preprečevanju negativnega vedenja med otroki in mladino. Udeleženci so kritično ocenili dosedanje usmeritve teh organizacij: oddaljene so od pravih interesov mladih, po vsebini preveč uniformirane, njihova dejavnost upada z oddaljenostjo od foruma in tako ne vključuje prav tistih, ki so najbolj potrebni pomoči. Potrebno bi bilo poskrbeti za vključevanje vedenjsko motenih otrok v interesne dejavnosti. Te organizacije po navadi odklanjajo otroke s slabim učnim uspehom in vedenjsko motene otroke. Istočasno pa je treba seznaniti starše o prevzgojni vrednosti sodelovanja v interesnih organizacijah. Predlagano je bilo, da bi se vsi pedagoški delavci že med šolanjem usposobili za mentorsko delo na nekem interesnem področju. Udeleženci so z odobravanjem podprli prizadevanja Višje šole za socialne delavce in pedagoške akademije v Mariboru, ki sta v tej smeri že izpopolnili svoj program.

Sredstva javnega obveščanja bi morala v večji meri popularizirati te dejavnosti s poudarkom na množični udeleženi mladih v športnih in drugih interesnih aktivnostih.

V razpravah o problemu filma in filmske kulture se je uveljavila misel, da mora družba na tem območju omejevati delovanje tržnih zakonitosti. V programske svete bi morali delegirati več predstavnikov družbenopolitičnih organizacij, specializiranih organizacij ter strokovno in vzgojno - izobraževalnih institucij.

Družbeno - politične organizacije naj s svojim delovanjem podpirajo takšen družbeni razvoj, ki bo omogočal uveljavljanje preventivno delujočih mehanizmov. Istočasno naj spodbujajo svoje člane, da bodo pri svojem delu ravnali v skladu s priporočili glede organizacije preventivne dejavnosti.

Posebna skupina že pripravlja končno poročilo s predlogi za ukrepanje. Ti predlogi naj bi bili čimbolj konkretni tako da bi bili v smislu sklepov s portoroškega posveta tudi uresničljivi. Sprejele naj bi jih vse strokovne službe, družbene in interesne organizacije, od katerih pričakujemo, da se bodo aktivno vključile v to dejavnost in uresničevale načrtane naloge. O rezultatih posveta bo seznanjena republiška skupščina z željo, da podpre usmeritev s portoroškega posvetovanja.

Svet za socialno in zdravstveno politiko pri Republiški konferenci SZDL pa bo ustanovil sekcijo, ki bo spremljala izvajanje sklepov in usmerjala nadaljno koordinirano dejavnost.

Olga Drogenik

Vesti

SEJA UREDNIŠKEGA ODBORA VESTNIKA DELAVCEV NA PODROČJU SOCIALNEGA DELA

Uredništvo Vestnika je posvetilo svojo zadnjo sejo predvsem dvema vprašanju: dosedanjemu delu uredniškega odbora in finančnemu položaju. Glede prvega se je izoblikovalo mnenje, da bi bilo potrebno uredništvo izpopolniti z novimi sodelavci, predvsem s posamezniki, ki so že doslej sodelovali pri izdajanju Vestnika in pokazali sposobnosti za publicistično delo na področju socialnega varstva. Poleg tega bi se v okviru izpopolnjenega uredniškega odbora lahko bolje razporedile posamezne vloge, tako da bi bilo zagotovljeno njegovo bolj učinkovito in ažurno delo. V uredništvo sta bila predlagana Franci Brinc in Berta Leskovic. Posle glavnega urednika bi opravljal Pavel Dolar, odgovornega pa Tone Brejc. Uredništvo je zaprosilo izdajatelje, naj sporoče svoje mnenje glede nameravanih sprememb v uredništvu.

Kar zadeva finančno plat izdajanja Vestnika, pa je bilo ugotovljeno: od kar izhaja Vestnik v novi obliki, se krijejo izdajateljski stroški z dotacijami ustanoviteljev. Tako so npr. v letu 1971 prispevali Skupnost socialnih zavodov 9.000 din, Višja šola za socialne delavce 15.000 din in Republiški sekretar za zdravstvo in socialno varstvo 10.000 din. Dohodkov od naročnine v tem času ni bilo, ker se je uredništvo odločilo najprej revijo utrditi med bralci in šele potem zaprositi za plačilo. V letošnjem letu so znašali stroški za eno številko več kot 3.000 din, tako da je bilo porabljenih za šest številok skoraj 20.000 din. Ob koncu leta je bilo na žiro računu 18.849,20 din, odobrena pa je bila že dotacija Republiškega sekretariata za zdravstvo in socialno varstvo za leto 1973 v znesku 10.000 din. Kljub relativno ugodnemu finančnemu položaju pa je bilo uredništvo mnenja, da bi bilo koristno, če bi ga drugi izdajatelji podprli, da bi imel tako več možnosti za dvig njegovega tehničnega in strokovnega nivoja.

T.B.

POSTPENALNA ZAŠČITA V TEORIJI IN PRAKSI SLUŽBE SOCIALNEGA VARSTVA IN PRAVOSODNIH ORGANOV

Republiški zavod za socialno delo SR Hrvatske in Republiški sekretariat za pravosodje in občo upravo - oddelek za izvrševanje kazni sta v Medulinu pri Puli od 25 - 27/11-1971^x organizirala posvetovanje o postpenalni zaščiti v teoriji in praksi službe socialnega varstva in pravosodnih organov.

Posvetovanja so se udeležili socialni delavci, pravniki, penologi, zdravniki, psihologi, predstavniki Rdečega križa in drugi strokovnjaki, ki se teoretično ali praktično ukvarjajo z vprašanji, ki so bila obravnavana na posvetovanju. Na posvetovanju so bili podani številni referati in koreferati, ki jih je dopolnjevala diskusija, na koncu pa so bili sprejeti še zaključki posvetovanja.

1. P o s t p e n a l n a z a š č i t a

Kazensko pravni, kriminalnopolitični in kriminološki aspekt postpenalne zaščite je podal referent Š e p a r o v i ć dr. Zvonimir, ki ugotavlja širjenje kriminalitete v sodobnem svetu, kar povzroča v javnosti neugoden občutek nemoči in nekoristnosti vsega, kar strokovnjaki napravijo na tem področju boja proti kriminaliteti. Skrb povzroča zlasti dejstvo, da del delinkventov ponavlja kriminalna dejanja tudi še potem, ko so že bili deležni ukrepov za resocializacijo, to pa pomeni, da družbena akcija za njih ni bila uspešna. Represivni ukrepi, predvsem kazni, so še vedno glavno sredstvo s katerim družba reagira na kriminaliteto. Družba kaznuje, ker ni sposobna preprečiti kriminalitete.

Kriminaliteto in druge socialno patološke pojave je mogoče uspešno preprečevati le z organiziranimi in racionalnimi represivnimi in preventivnimi ukrepi. Sodobne koncepcije o pre-

^x Knjiga z referati, diskusijo in zaključki s posvetovanja je bila izdana v oktobru 1972 leta.

prečevanju kriminalitete in socialno patoloških pojavov temelje na ideji resocializacije delinkventov in na potrebi učinkovite zaščite družbe. Te ideje so že prisotne tudi v naši zakonodaji, vendar le s težavo in počasi prodirajo v prakso. Zahteva po humanizaciji človekovega okolja je del prizadevanj, da se klasična sredstva prisile, vedno, ko je to mogoče zamenjajo z edukativno - terapevtskimi ukrepi. Med te ukrepe spadajo tudi ukrepi postpenalne zaščite.

Ko podaja referent kratek zgodovinski razvoj postpenalne zaščite, navaja, da je bilo v Angliji že 1862 predvideno, da dobi obsojenec ob odpustu iz zapora dva funta. Na I. kongresu Mednarodne komisije za kazensko pravo in kazenske zavode v Londonu 1878 leta je bilo predlagano ustanavljanje posebnih odborov za pomoč odpuščenim obsojencem. Močan vpliv na prakso in zakonodajo o postpenalni zaščiti je imela še zlasti OZN. Na II. kongresu OZN za preprečevanje kriminalitete v Londonu 1960 leta je bil takole določen namen dajanja pomoči odpuščenim obsojencem: integracija obsojencev v svobodno človeško skupnost, nudenje materialne in moralne pomoči, zagotovitev praktičnih potreb človeka (obleka, stanovanje, prehrana, prevoz, listine). Postpenalni ukrepi so del rehabilitacijskega postopka, zato je treba obsojence že pred odpustom čim bolj pripraviti na življenje na prostosti in zmanjšati škodljive posledice, ki jih lahko pri njem povzroči nagel prehod iz zaprtega sistema v svobodno življenje. Takšen poseben postopek je zlasti potreben za tiste, ki so prestajali daljše kazni, koristen pa more biti tudi za tiste, ki se odpuščajo iz prestajanja kratkotrajnih kazni. Posebni ukrepi, ki jih je mogoče uporabiti v ta namen so zlasti: obveščanje in svetovanje o raznih praktičnih vidikih njegovega bodočega življenja, skupinske metode svetovanja, zagotovitev večje prostosti znotraj kazenske ustanove (npr. dajanje civilne obleke, gibanje brez nadzorstva, razpolaganje s prostim časom), premestitev iz zaprte v odprto ustanovo, občasni dopusti zaradi obiska družine, iskanje zaposlitve in seznanjanje s pogoji življenja na prostosti, dovoljenje, da se obsojenec zaposli izven kazenske ustanove. Posebno pomembno je vzdrževanje stikov obsojenca z družino in vzdrževanje zakonskih odnosov kar je v nekaterih deželah že urejeno na ustrezen način).

Splošna ugotovitev referenta je, da predstavlja postpenalna zaščita pri nas zanemarjeno področje, kjer smo doslej zelo

malo storili. Težišče postpenalne zaščite je na odborih za pomoč odpuščenim osebam, ki morajo biti ustanovljeni pri vsakem svetu občinske skupščine za zadeve socialnega varstva, sredstva za nudenje pomoči pa se zagotovijo v občinskem proračunu. Delo odborov je slabo razvito, v nekaterih občinah odborov sploh nimajo, zato so zakonska določila ostala le deklaracija, tako, da je o pravi postpenalni zaščiti pri nas skoraj težko govoriti. Kar je storjeno, so bolj posamični neorganizirani poskusi, nikakor pa ne celovito in racionalno organizirana družbena akcija.

Opravičenost in potrebo po bolj organizirani postpenalni zaščiti nam narekuje resnost pojava kriminalitete pri nas, pojav povratništva (15 - 20 %), zavest, da pomeni dobra postpenalna zaščita, ki zajame poleg samega obsojenca še njegovo okolje, hkrati tudi del zdrave širše socialne politike s katero se jača socialna varnost občanov pa tudi same družbe. Postpenalna zaščita mora predstavljati del prevencije, rehabilitacije in resocializacije delinkventa.

Po referentovem mnenju je za bolj učinkovito postpenalno zaščito nujno potrebna boljša organizacija. Dosedanji odbori za pomoč odpuščenim osebam niso bili dovolj učinkoviti. Osrednja organizacija za izvajanje postpenalne zaščite bi morali postati centri za socialno delo in občinski upravni organi socialnega varstva. To ne izključuje družbene dejavnosti odborov za pomoč odpuščenim osebam in raznih drugih oblik prostovoljnega sodelovanja občanov pri nudenju pomoči odpuščenim obsojenim osebam (znano je, da imajo v nekaterih deželah privatne dobrodelne organizacije, pa tudi verske, pomembno vlogo pri reševanju socialnih vprašanj posameznikov).

- - -

V ostalih referatih, koreferatih in diskusijskih prispevkih so strokovnjaki obravnavali različne druge vidike postpenalne zaščite. Vsebinsko le-teh na tem mestu ne moremo prikazati, vsem, ki se ukvarjajo s problemom pomoči odpuščenim obsojenim osebam pa priporočamo, da se seznanijo z navedeno vsebino v že omenjeni knjigi o posvetovanju.

2. O c e n a

Tema posvetovanja o postpenalni zaščiti je izredno občutljivo

vprašanje na področju kriminalne politike, ki je še premalo proučeno, čeprav je učinkovita postpenalna zaščita lahko najboljša negacija kriminalne recidive, ki tako na human način deluje tudi kot generalna prevencija kriminalitete. V svojem referatu Bosanac (str. 34) izraža začudenje, da postpenalna zaščita še ni znanstveno konstituirana disciplina, ne obstoja kot samostojen učni predmet in se tudi ne predava kot del kakšne druge znanstvene discipline. Bosanac predlaga, da bi morali stremeti, da dobimo kvalificirane šolane delavce, ki bi se ukvarjali s problemom postpenalne zaščite. Strinjamo se z njim, ker smo prepričani, da mora biti postpenalna zaščita deležna mnogo večje pozornosti kot doslej, da mora postati del celovite kriminalne politike za preprečevanje in širjenje kriminalitete, to pa bo mogoče doseči le, če bodo to dejavnost vodili in načrtovali za to posebej strokovno usposobljeni delavci.

Posvetovanje v Medulinu je pokazalo na številna še nerešena vprašanja postpenalne zaščite in na probleme, ki ovirajo bolj uspešno delo na tem področju. Številni predlogi zajeti v zaključkih posvetovanja bi morali vplivati na spremembo naše miselnosti in delovati kot vspodbuda pri našem bodočem delu na tem področju. Nekateri predlogi so že zajeti v novi republiški zakonodaji o izvrševanju kazenskih sankcij, ostale predloge pa bo morala sprejeti in jih začeti uresničevati sama praksa. Cilj postpenalne zaščite je jasen, od nas pa je odvisno po kateri poti in s kakšnimi sredstvi se temu cilju približujemo. Nedvomno pa je vloga socialne službe na tem področju izredno pomembna in k izboljšanju njene dejavnosti naj prispeva tudi naš kratek zapis.

F.B.

STARI SO ODŠLI PRVIČ NA MORJE

Že v letu 1971, predvsem pa celo prvo polovico letošnjega leta, smo v Kranju pripravljali in sestavljali program socialne politike v občini. Program še posebej poudarja socialno varstvo in njegove naloge. Socialni službi v občini nalaga, da mora poleg drugega proučiti tista področja socialnega

varstva, ki predvsem pomagajo odpravljati socialne razlike. Te še posebej bodejo v oči. Ob primerjanju občanov, ki so se "znašli" in takimi, ki v življenju nimajo sreče, so razlike več kot pregloboke. Zaradi tega smo se odločili, med drugim tudi za letovanje starejših in bolehnějšíh občanov ob morju. S samo organizacijo in izvedbo takega letovanja nismo imeli nikakršnih izkušenj. Odločili smo se za skupino 80 - 100 ljudi, ki naj bi jo poslali na letovanje. Na skupnem sestanku socialnih delavcev in patronažnih medicinskih sester smo se domenili, da sestavimo 6 ekip. V vsaki je bil socialni delavec in medicinska sestra. Po seznamu, ki ga je sestavil socialni delavec, na podlagi že prej registriranih primerov, smo obiskali 120 ljudi. V pošteev za letovanje so prišli tisti, ki jim je bilo letovanje v korist bodisi iz socialnih ali medicinskih razlogov. Pomembno pri izboru je bilo predvsem dejstvo, da pri tistem ki bo odšel na morje ni zdravstvene kontraindikacije, da prejema družbeno denarno pomoč ali pa živi v takih socialnih razmerah, da je sprememba zanj potrebna. Seveda niso mogli na morje tudi nepomični, saj za tako vrsto letovanja nismo imeli niti denarja, niti dovolj kadra. Grobo zdravstveno selekcijo je že pri prvem obisku napravila medicinska sestra. Vse druge smo usmerili na zdravniški pregled k tistemu zdravniku, ki ga sicer obiskuje, če je bolan. Polovica od 120 ljudi je odpadla, bodisi zato, ker jim je odhod na morje odsvetoval zdravnik, bodisi zato, ker "tako daleč" še niso bili in ne bodo šli.

Končno se je 10. septembra zbralo v avtobusu 57 pretežno starejših ljudi, med njimi tudi nekaj telesnih invalidov. Čeprav je bila starostna struktura dokaj pestra, saj je bila najmlajša udeleženska stara 31 let, najstarejša pa 79 let, so prevladovali tisti, ki so bili stari od 55 do 75 let. 40 je bilo žensk, 9 moških in 4 zakonski pari.

Zdravstvena in socialna struktura udeležencev letovanja je zahtevala stalno organizirano zdravstveno in socialno službo. Z njimi sta odšla dva socialna delavca in medicinska sestra. Za vse tri je bilo dela več ko dovolj. Niti medicinska sestra niti socialna delavca nista imela "uradnih ur". Vsak se je lahko oglasil ob katerem koli času in za kolikor časa je hotel. Vsak dan po dvakrat, zjutraj in zvečer, smo obiskali po sobah vse s predhodnim obvestilom, da ni potrebno nikomur čakati v sobi, razen če je šlo za medicinsko intervencijo.

Po dveh dneh so pričeli prihajati na dan s svojimi težavami in s svojimi zgodbami, predvsem pa z željo, da se pogovarjajo. Zagotavljali in zatrjevali so, da jim poleg redne prehrane in udobne namestitve največ pomeni pogovarjanje in pozornost. V sobe, kjer so bili ali sami ali največ po štirje, smo jih namestili po njihovih željah. V času, ko smo bili na letovanju smo jim priredili piknik. Taka "zabava" kjer je bilo na pretek tudi petja in celo plesanja na glasbo iz tranzistorja, so se vsi pošteno zabavali in nasmejali in kakor je eden od udeležencev napisal na koncu v zahvalno pismo "nam bo vsem ostarelim do smrti ostalo v spominu". Prav vsi so ob slovesu vprašali, če se jih bo še kdo takole spomnil in če bo letovanje še kdaj organizirano ne glede na to, ali bo ob morju ali kje drugje.

Sprememba okolja in ugodno razpoloženje okolice je tudi najbolj vase zaprte in potrte počasi spravilo v ugodno razpoloženje, še posebej velja to za 11 udeležencev, ki so sicer oskrbovanci doma počitka. Taka oblika socialnega dela s starejšimi občani pa nalaga socialni službi tudi več dela. Odkrit je bil marsikateri socialni in zdravstveni problem, ki ga rešujemo po prihodu domov.

Lahko trdim, da je taka oblika letovanja in dela s starejšimi osebami uspela, da smo si nabrali prve izkušnje in da smo začeli razmišljati, kako bi v prihodnjem letu ponovno organizirali letovanje. S pomočjo občinskih, humanitarnih organizacij, predvsem s pomočjo RK in društva upokojencev, bi število udeležencev letovanja radi povečali. Starejšim osebam pa dali občutek, da niso pozabljeni od družbe in da ne čakajo zgolj na smrt.

O.Š.

O NAČRTOVANJU DRUŽINE

1. Načrtovanje družine pomeni predvsem odgovorno starševstvo (Ločimo med zakonsko zvezo in družino).
2. Družina nastane zaradi rojstva otrok (Otrok je konstitutivni akt družine).

3. Otrok ima pravico, da se rodi zaželjen (Načrtovanje družine je pravica in dolžnost staršev).
4. Kaj lahko vsi skupaj naredimo, da bi bil otrok srečen, da bi bili starši srečni ?
5. Ali lahko in v koliki meri lahko govorimo pri nas o načrtovanju rojstva otrok, oziroma o načrtovanju starševstva?

Svet govori o načrtovanem starševstvu (planned parenthood). Naš izraz (načrtovanje družine) je manj ustrezen, res pa je, da še ni "splošno sprejet", o čemer nam pričajo tudi razgovori, ki smo jih imeli zadnje čase z delavci na tem področju (s socialnimi delavci, zdravniki, pedagogi, in drugimi strokovnjaki). V okviru svojega dela si vsi priuadevajo tudi za usposabljanje prebivalstva za aktivno starševstvo, ne da bi se tega "posebej zavedali", saj je to "preprosto" sestavni del njihovega dela, ne glede na to, kako se poimenuje. Naj gre za "spolno informacijo", ali celo za "spolno vzgojo", za "šolo za življenje", ali preprosto za "kurativo" (potem ko je "stranka" že doživela "polom" na področju načrtovanja družine), vse kaže na to, da ni načrtnega dela na tem področju družbenega življenja.

Toda, bolj kot sam izraz, je pomembna "filozofija" načrtovanja družine iz katere izhajamo. (Osnovna idejno-politična izhodišča in opredelitve do celotne problematike načrtovanja družine že imamo v Resoluciji o načrtovanju družine Zvezne skupščine.)

Svobodno in odgovorno odločanje o rojstvu otrok, o njihovem številu in o presledkih med rojstvi, je osnovna človekova pravica in dolžnost. Pravica do načrtovanja družine (bolje starševstva, oziroma otrok) izhaja iz človekove zavesti o zakonitostih biološke reprodukcije in o sodobnih sredstvih, ki omogočajo zavestno obvladovanje teh zakonitosti. Dolžnost do načrtovanja družine zahteva, da je rojstvo otroka svobodna in odgovorna odločitev obeh staršev. Vse to narekuje človeku, da si pridobi potrebno znanje in gmotne pogoje za uspešen telesni in duševni razvoj otroka. Individualno in družbeno prizadevanje za ta razvoj je enoten proces. Zavest o tem narekuje vsakemu posamezniku, da aktivno sodeluje v uresničevanju ustrežnejše stanovanjske politike, vzgojno-izobraževalnega procesa, zdravstvenega varstva, posebej otroškega varstva, skrbi za mater in otroka nasploh. Otrok ima pravico, da se rodi zaželen, oziroma

v okolju, ki mu bo nudilo čustveno, biološko in drugo varnost. Torej bi moral vsak posameznik in vsaka institucija posebej premisliti o tem, kakšne pogoje imajo prihodnji (pa tudi sedanji) otroci za zdrav razvoj.

Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo zato sodeluje pri izdelavi študije Komisije za socialno razvoj OZN o socialnih aspektih načrtovanja družine. Namen študije je zbrati podatke o vključevanju in vplivu posameznih družbenih delavcev na področju socialnega varstva, zdravstva, prosvete in kulture in družbeno-političnih organizacij na načrtovanje družine. Posveti, ki smo jih imeli z delavci na tem področju, oziroma vprašalniki, ki so jih izpolnili, kažejo, da pri nas ni načrtnega dela na področju načrtovanja družine. Vse je prepuščeno posameznikovemu prizadevanju in njegovi lastni presoji o tem koliko in keko delati. Nacionalni program načrtovanja družine zaenkrat nadomešča zvezna resolucija o načrtovanju družine, pripravlja pa se resolucija o načrtovanju družine v Sloveniji, ki jo bo republiška skupščina sprejela še letos. Stremeti je treba za tem, da se načrtovanje družine primerno vključi v občinske programe socialnega varstva, oziroma da se poskrbi tudi za izvajanje tega programa. Posebno pozornost moramo posvetiti preventivnemu delu, priskrbeti ustrezna sredstva in kadre, upoštevati družbeno ekonomske pogoje v katerih družina živi in se zavedati tega, da socialna služba ne more sama reševati celotnega problema. Naloga socialne službe je sodelovati tudi pri prosvetljevanju ljudi glede načrtovanja družine in jih pritegniti k sodelovanju.

Več o vlogi Republiškega sekretariata za zdravstvo in socialno varstvo pri načrtovanju družine bomo pisali v naslednji številki Vestnika.

J.G.

VESTNIK - glasilo delavcev na področju socialnega dela
izdajajo:

- Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo
- Višja šola za socialne delavce
- Skupnost služb socialnega varstva
- Skupnost socialnih zavodov
- Zveza društev socialnih delavcev Slovenije.

Urejuje uredniški odbor: Tone Brejc, Franci Brinc,
Majda Kramar, Berta Leskovic, Blaž Mesec, Janko Perat,
Ela Župančič.

Glavni urednik: Pavel Dolar

Odgovorni urednik: Tone Brejc

Uredništvo je v Ljubljani, Župančičeva 6, tel.23-114

VESTNIK izhaja v 6 številkah na leto. Letna naročnina
je 30 din, posamezna številka stane 5 din.

Naročnino vplačajte na račun št. 50100-603-40916

Prispevki se honorirajo.

Rokopisi se ne vračajo.

